

Natalia Organista, Zuzanna Mazur
Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

„Piękne kobiety pięknie tańczą” czy „uprzedmiotowienie i upokorzenie”? Analiza dyskursu o cheerleadingu w kontekście mistrzostw Europy w piłce ręcznej mężczyzn w 2016 roku

Abstrakt W artykule przedstawiono wyniki krytycznej analizy dyskursu przekazów medialnych dotyczących wypowiedzi szwedzkiego piłkarza ręcznego Tobiasa Karlsona na temat *cheerleadingu* jako aktywności uprzedmiotawiającej kobiety. Dominującym dyskursem w przekazach medialnych był dyskurs patriarchalny. W analizowanych materiałach podkreślano urodę ćwiczących zarówno w warstwie językowej tekstu, jak i za pomocą dołączanych materiałów wizualnych. Jedynie trzy artykuły przedstawiły problemy związane z oceną *cheerleadingu*. W artykule opisano również dyskusję na temat statusu *cheerleadingu* oraz przedstawień wizerunków cheerleaderek w perspektywie założeń feminizmu drugiej i trzeciej fali.

Słowa kluczowe krytyczna analiza dyskursu, *cheerleading*, sport, dyskurs feministyczny, prasa

Natalia Organista, dr nauk o kulturze fizycznej, adiunkt w Zakładzie Filozofii i Socjologii AWF w Warszawie. Zainteresowania badawcze: nierówności płciowe w sporcie oraz mediach, a także konstruowanie płciowości i seksualności w sporcie.

Adres kontaktowy:

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego
w Warszawie, Zakład Filozofii i Socjologii
ul. Marymoncka 34F, 00-968 Warszawa
e-mail: natalia.organista@gmail.com

Zuzanna Mazur, doktorantka w Zakładzie Filozofii i Socjologii Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Zainteresowania badawcze: media a sport w perspektywie feministycznej.

Adres kontaktowy:

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego
w Warszawie
Zakład Filozofii i Socjologii
ul. Marymoncka 34F, 00-968 Warszawa
e-mail: zuzanna.mazur@op.pl

Najczęściej dyskutowanym tematem bezpośrednio niepowiązany z mistrzostwami Europy (ME) w piłce ręcznej mężczyzn w 2016 roku była wypowiedź szwedzkiego kapitana drużyny Tobiasa Karlsona na temat cheerleaderek występujących w przerwach meczów¹. Szwed zapytał: „Który mamy rok?” i stwierdził: „Jest tyle innych, wspaniałych rzeczy, które można robić w przerwach” (*Euro 2016 w piłce ręcznej. Reprezentantom Szwecji przeszkadzają... cheerleaderki* 2016). Jak cytują liczne źródła medialne, miał dodać, iż przyzwyczaił się już do występów cheerleaderek, pracując w niemieckiej lidze piłki ręcznej, ale ma nadzieję, że swoją wypowiedzią przyczyni się do wszczęcia debaty na temat *cheerleadingu* podczas imprez sportowych. Karlson dodał również, iż w jego kraju uważa się, że *cheerleading* uprzedmiotawia kobiety (*Euro 2016 w piłce ręcznej. Reprezentantom Szwecji przeszkadzają... cheerleaderki* 2016; *Piłkarze ręczni ze Szwecji nie mogą patrzeć na cheerleaderki. „Uprzedmiotowienie kobiet”* 2016).

Wypowiedź Szweda wywołała komentarze cheerleaderek, sprawozdawców sportowych, przedstawicieli Polskiego Stowarzyszenia Cheerleadingu (PSC) i osób zaangażowanych w walkę o prawa kobiet. Dyskusja odnosi się do szerszej perspektywy związanej ze sportem kobiet, przede wszystkim seksualizacji wizerunków kobiet w sporcie oraz niejednoznacznego statusu *cheerleadingu*. W artykule zostanie przedstawiony dyskurs medialny zogni-

¹ *Cheerleading* tradycyjnie uważany jest za aktywność fizyczną polegającą na wykonywaniu określonych układów taneczno-gimnastycznych mających na celu wspieranie w dopingiu określonej drużyny. Obecnie status tej aktywności zmienia się. Oprócz tradycyjnego kibicowania określonej drużynie za linią boczną boiska wyróżnić należy *cheerleading* oparty o rywalizację.

skowany wokół wypowiedzi Szweda. Z przekazów prasowych wynika, że sam *cheerleading* nie został opisany z należytą uwagą, a charakterystykę tej aktywności sprowadzono do przekonania, iż rolą cheerleaderek jest zabawianie publiczności oraz „upiększanie widowiska sportowego”.

Porządek płci w sporcie

Od lat 70. ubiegłego wieku w naukach społecznych prowadzone są badania dotyczące kobiecości i sportu (Hall 2002: 11–14; Jakubowska 2014: 14–17). Płeć kulturowa jako narzędzie konceptualizacyjne do badania współczesnych społeczeństw pomogła krytycznie przeanalizować związki między odtwarzanymi przez sport praktykami kobiecości i męskości a panującą ideologią (Giulianotti 2005: 80). Jak podkreślają Messner i Dworkin (2002: 17), za jedno z istotnych zadań (poza celem komercyjnym) stojących przed instytucją sportu – taką, jaką dzisiaj znamy – można uznać reprodukcję określonej wizji męskości i kobiecości. Większość socjologów przyjmuje za Raewyn Connell (1998: 91–166; 2001: 67–81; 2013: 127–158), że w sporcie zachodzi reprodukcja męskości hegemonicznej oraz marginalizowanie innych rodzajów męskości.

Feministyczne analizy sportu pokazały, że sport jest instytucją marginalizującą kobiety (Hall 1996: 31–37; 2002: 12–14). Sport kobiet okazuje się być niedoreprezentowany w przekazach medialnych. W powszechnej opinii uchodzi także za mniej wartościowy. Ponadto postrzegany jest jako odzwierciedlenie „naturalnej” różnicy między płciami, a nie jej społeczna interpretacja (Messner, Dworkin 2002: 17). W ten sposób podtrzymuje tradycyjnie

rozumianą różnicę między płciami i reprodukuje patriarchalny system społeczny. Chociaż zwraca się uwagę, iż różnice biologiczne nie powinny stanowić podstawy do tworzenia wartościowania między kobiecością a męskością, to zostają one przekształcone na gruncie społecznym, tworząc podstawę do nierównego traktowania (Tyrała 2005 za: Jakubowska 2014: 320).

Feministyczni badacze i badaczki pokazali, że sport odwzorowuje schematycznie postrzeganą wizję kobiecości i męskości. Zwrócono uwagę na funkcjonujący w społeczeństwach podział na dyscypliny sportu stereotypowo kojarzone z kobiecością (*female appropriate*) i te, które uważa się za nieodpowiednie dla kobiet (*female inappropriate*) (Koivula 2001; Riemer, Visio 2003; Jakubowska 2014: 464–479). Uprawianie sportu przez kobiety jest aprobowane, o ile dyscypliny sportu wymagają szczupłej sylwetki, gracji ruchów, wycucia rytmu. Innymi słowy, tych cech, które decydują o dobrej prezencji czy atrakcyjnym wyglądzie fizycznym. Są to głównie sporty indywidualne, takie jak: gimnastyka artystyczna, łyżwiarstwo figurowe, taniec. Dyscypliny sportu, w których wykorzystywana jest duża siła fizyczna, wymagana wytrzymałość czy agresja nie są w powszechnym odbiorze uważane za sporty dla kobiet. Należą do nich głównie sporty zespołowe – kontaktowe i kolizyjne: piłka nożna, piłka ręczna, futbol amerykański, hokej, ale też podnoszenie ciężarów, kulturystyka, boks i tym podobne. Podział ten cementuje esencjalistyczne założenia dotyczące płci. Odwzorowywanie różnicy płciowej jest widoczne także w odmiennym podchodzeniu trenerów do pracy z chłopcami i dziewczętami (Messner 2010). Większość trenerów i zarządzających sportem sta-

nowią mężczyzn². W związku z tym kształt współczesnego sportu został dopasowany do ich potrzeb i możliwości. Ponadto reprodukuja oni taki model strukturalny sportu, który jest najbardziej korzystny z punktu widzenia ich interesów. Same dyscypliny sportowe sprawdzają te elementy sprawności fizycznej, które faworyzują mężczyzn ze względu na różnice fizjologiczne między płciami (Derra 2013: 171). Elementy rywalizacji sportowej, w której dominują kobiety, nie okazały się nigdy chwytliwe medialnie (Jakubowska 2014: 355–380).

Kobiecość i męskość w sportowych przekazach medialnych

Przekazy medialne dotyczące sportu także podtrzymują hierarchię między płciami. Sport kobiet jest nie tylko w mediach niedoreprezentowany (Cooky 2006; Cooky i in. 2010; Messner, Cooky 2010; Jakubowska 2013a; 2013b; Cooky, Messner, Musto 2015), ale i przedstawiany w inny sposób. Sportowców traktuje się jak bohaterów i celebrytów ze względu na częste medialne prezentacje oraz ponadprzeciętne możliwości fizyczne czy wytrzymałość psychiczną. Dominującym sposobem opisu sportowców staje się gwiazdorstwo sportowe (Berg 2002: 134–153; Boyle, Haynes 2009: 86–106). Za pomocą tak zwanych raportów z kontuzji kultywuje się wizerunek „twardego mężczyzny”, negującego ból i przeciwności losu. Co więcej, stroje zawodników (kaski, ochraniacze na nogi, karki lub kolana, typowe dla sportów drużynowych) w warstwie wizualnej przekazują komunikat o konieczno-

² Zob. „The Sydney Scoreboard” [dostęp 20 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie <<http://sydneyscoreboard.com/global-scoreboard/>>.

ści radzenia sobie z brutalnością i agresywnością na boisku. Bliższe są wyobrażeniu dawnych walk bitewnych niż sportowi (Sabo, Jansen 2002: 203). Sport kobiet prezentowany jest w inny sposób. Nie tylko większość czasu antenowego i miejsca w prasie przeznaczona jest dla mężczyzn. Informacje o sporcie kobiet są również krótsze i odmiennie prezentowane. W literaturze przedmiotu zwrócono uwagę na pracę kamery podczas zawodów sportowych rozgrywanych przez kobiety. Przedstawiono tendencję do seksualizacji i fragmentaryzacji ciał kobiet (Fink, Kensicki 2002; Vincent 2004; Martin, McDonald 2012). Analiza treści przekazów telewizyjnych z igrzysk olimpijskich (IO) w 2004 roku wykazała ponad 20% ujęć klatki piersiowej i 17% ujęć pośladków więcej w przekazach dotyczących siatkówki plażowej kobiet niż siatkówki plażowej mężczyzn. Zdaniem autorów badań świadczy to o seksualizacji wizerunków kobiet oraz odwraca uwagę od ich atletyzmu (Bissell, Duke 2007). Sposób prezentacji w telewizji aktywności kobiet pogłębił uprzedmiotowienie kobiecego ciała i opresyjną wobec kobiet metodę oceny ich wysiłku poprzez kryterium fizycznej atrakcyjności dla odbiorcy obrazu³. Opisano również taktykę umieszczania w mediach wizerunków atrakcyjnych kobiet, które mają służyć przyciągnięciu uwagi widza czy czytelnika (Brooks 2001; Jones, Greer 2011). Odmienny jest też komentarz dotyczący sportu mężczyzn i kobiet. Podczas gdy wobec sportowczyń stosuje się infantylnizujące je słownictwo oraz opisuje się ich życie prywatne czy wygląd zewnętrzny, to w przy-

³ Równocześnie należy pamiętać, że także męskie ciała zaczynają być prezentowane w ueseksualniony sposób. Połączenie seksu i sportu zostało określone jako *sporno* (Jakubowska 2014: 393).

padku sportu mężczyzn częste jest posługiwanie się metaforami wojennymi (Segrave, McDowell, King 2006: 36–37; Wachs 2006: 44–45). Język stosowany w komentarzu do sportów drużynowych jest przepełniony odniesieniami do słynnych bitew czy bohaterów wojennych, podtrzymującymi mit mężczyzny-wojownika. Zgodnie z teorią Grega Malszeckiego sport zastępuje wojnę jako podstawowe doświadczenie społeczeństwa patriarchalnego, również w warstwie językowej, konstruując dycho- tomiczny podział dotyczący męskości i kobiecości (Sabo, Jansen 2002: 203; Dziubiński, Organista, Mazur 2015).

Badania dotyczące polskich mediów także wskazują na znaczne niedoreprezentowanie sportu kobiet. Badania telewizyjnych wiadomości sportowych z 2008 roku pokazały, iż 93% całkowitego czasu antenowego poświęcono sportowi mężczyzn (Kluczyńska 2011: 390). Wyniki *The International Sport Press Survey 2011* dotyczące „Gazety Wyborczej”, „Faktu” i „Głosu Wielkopolski”, analizowane od kwietnia do maja 2011 roku, pokazały, że 85% artykułów prasowych dotyczyło sportu mężczyzn (Jakubowska 2013b). Podobnie przedstawiają się uzyskane przez nas wyniki z czteroletnich badań dotyczących artykułów sportowych w „Gazecie Wyborczej” w latach 2010–2013. W poszczególnych latach odsetek artykułów o sporcie kobiet nie przekroczył 15,3%.

Badania dziennikarstwa sportowego unaocznily jego płciowy charakter. Mężczyźni stanowią większość dziennikarzy, a dziennikarstwo sportowe uchodzi za tradycyjnie męską przestrzeń (Boyle, Haynes 2009: 134). Badanie *The International Sports Press Survey* w części poświęconej Polsce wskazuje,

że dziennikarki stanowią 8% wszystkich dziennikarzy (Jakubowska 2013a; 2013b). Przewaga męskiej widowni przekazów sportowych powoduje, iż producenci programów sportowych oraz autorzy artykułów prasowych uważają, że ich relacja z aren sportowych odpowiada potrzebom odbiorców (Wann, Waddill, Dunham 2004). Mała liczba dziennikarek pracujących w sporcie wzmacnia przekonanie o tym, że sport to męska sprawa. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest to, że w mediach nie ma kto upominać się o sprawy specyficzne dla kobiet, pokazywać ich doświadczenia i perspektywy. Badania Gee i Leberman (2011) pokazały, iż przekazy dotyczące sportu kobiet muszą sprostać wyższym kryteriom niż te dotyczące sportu mężczyzn, ażeby zostały zaakceptowane. Zarówno badania dotyczące sportowych przekazów medialnych, jak i dziennikarstwa sportowego można rozpatrywać z perspektywy feminizmu liberalnego i radykalnego (Creedon 2002: 95, 98–99)⁴. W perspektywie feminizmu liberalnego istotne będzie wyrównywanie liczby przekazów na temat sportu kobiet i mężczyzn. Natomiast rozważania prowadzone z perspektywy feminizmu radykalnego będą skoncentrowane na kwestii zapewnienia sprawiedliwego opisu sportu kobiet i mężczyzn. Podobnie oceniana może być sytuacja w dziennikarstwie sportowym. Stopniowo zwiększający się udział kobiet w dziennikarstwie sportowym może być odbierany

⁴ W swoich założeniach feminizm liberalny odwołuje się do przekonania, iż „podległość kobiet jest zakorzeniona w zespole obyczajowych i prawnych ograniczeń, które blokują kobietom możliwość osiągnięcia sukcesu w tak zwanej sferze publicznej” (Tong 2002: 8). Natomiast feminizm radykalny uważa, iż system patriarchalny jest winny opresji i zdominowaniu kobiet. Zwraca uwagę na instytucje społeczne reprodukcujące niekorzystny z punktu widzenia kobiet system społeczny (Tong 2002: 8, 64–65).

jako sukces z perspektywy feminizmu liberalnego, dbającego przede wszystkim o równy dostęp kobiet i mężczyzn do zawodu. Podtrzymywanie przez dziennikarki sposobu pracy czy wyboru tematyki, dokonywanego przez dziennikarzy w swojej pracy, czyli odwzorowywanie schematu zapewniającego sportowi mężczyzn większą liczbę przekazów i lepszą ich jakość z perspektywy feminizmu radykalnego takim sukcesem na pewno nie jest.

Wizerunki medialne sportowców

Analizowanie wizerunków medialnych zawodniczek dostarcza informacji na temat pożądaných wzorów cielesności i seksualności kobiet. Kwestia seksualizacji wizerunków kobiet w sporcie ma zasadnicze znaczenie dla społecznej oceny *cheerleadingu*, przedstawionej w kolejnej części pracy.

Badacze analizujący praktyki sportowe zwracali uwagę, iż wizerunki sportowczyń w mediach mogą mieć potencjalnie wywrotowy charakter i stanowić wyzwanie dla męskiej dominacji w sporcie (Messner 1998). Judith Butler właśnie w ciałach kobiet uprawiających zawodowo sport widzi przestrzeń do zmian norm płciowych. Sport może być miejscem pokazania, że kobiety także potrafią być silne i wytrzymałe. Przekaz taki miałby mieć, według amerykańskiej filozofki, ważne, kontrkulturowe znaczenie (Butler 1998; por. Rymarczyk 2011: 118). Ann Hall twierdzi, że potencjał tkwiący w ciałach sportowczyń nadal nie został wykorzystany przez politykę feministyczną. Polityka ta powinna rozpoznać możliwości wiążące się z kreatywnością i „pozytywną” energią ciał (Hall 1996: 56). Przedstawianie silnych, umięśnionych kobiecych ciał miałyby mieć moc przełamująca

nia binarnych podziałów na temat kobiecości i męskości. Dominacja w mediach przedstawień zawodniczek odsyłających do tradycyjnej charakterystyki kobiecości jako bierności i fizyczności miałyby taką zmianę udaremniać.

Sportowe przekazy medialne inaczej będą oceniane w zależności od przyjęcia założeń tak zwanej drugiej bądź trzeciej fali feminizmu⁵. Większość analiz prowadzona jest z perspektywy feminizmu drugiej fali. Akcentuje się w nich „sztywny” podział na kobiecość i męskość, gdzie kobiecość jest elementem represjonowanym, a kobiety traktuje się jako „ofiary” systemu patriarchalnego (Heywood, Dworkin 2003: 3–4). Reprezentacje medialne cielesności kobiet w sporcie są podawane jako przykłady potwierdzające tę tezę. Przedstawienia sportowców wyrażają częściej władzę i kontrolę nad sytuacją. Mężczyzn przedstawia się również jako aktywnych, podczas gdy kobiety częściej są ukazywane jako bierne

⁵ Feminizm jest bardzo niejednorodnym ruchem społecznym. W różny sposób przedstawia się także podziały wewnątrz feminizmu. Na potrzeby artykułu korzystamy z podziału przedstawionego przez Renzetti i Curran (2008: 21–42). Feminizm pierwszej fali skupiony był na zapewnieniu kobietom podstawowych praw i podnoszeniu świadomości feministycznej. Datowany jest na lata 1830–1963 (data wydania przez B. Friedan *Mistyki kobiecości*). Przyjęło się, iż o feminizmie drugiej fali mówimy od roku 1963 do końca lat 80. XX wieku. Feminizm drugiej fali dążył do całkowitej zmiany struktury społecznej i politycznej oraz obalenia patriarchy, jako opresyjnego dla kobiet. W feminizmie drugiej fali wyróżnia się podejście radykalne i liberalne (Kuźma-Markowska 2014a: 98). Feminizm trzeciej fali, datowany od lat 90. XX wieku, wykorzystuje założenia postmodernizmu i poststrukturalizmu. Podważa istnienie uniwersalnego kobiecego podmiotu, zrywa z esencjalizmem, w analizach wykorzystuje kategorię interseksyjności. Zajmuje się również problemami krajów rozwijających się i globalizacją (Kuźma-Markowska 2014b: 550). Jeszcze inaczej proponuje spojrzeć na podział feministycznej teorii Joanna Bator. Uważa ona, że feminizm modernistyczny konstytuują wszystkie teorie uzupełniające feministyczny liberalizm, feminizm postmodernistyczny, łączący myśl postmodernistyczną z elementami liberalizmu, oraz feminizm postmodernistyczny, korzystający z dekonstruktywizmu i poststrukturalizmu (Bator 2002: 43–44).

i pasywne. Zdjęcia kobiet są pozowane, ukobiecone oraz utrzymane w konwencji *soft porno* (Rowe 2004: 147–154). W feminizmie drugiej fali analizuje się takie przedstawienia kobiecości jako opresyjne i zwiększające uprzedmiotowienie kobiet. Wyniki badań na temat oceny useksualnionych wizerunków medialnych sportowczyń przez odbiorców pokazują, iż sposób pokazywania sportu w mediach skłania do instrumentalnych oraz uprzedmiotawiających komentarzy odbiorców i nie może stanowić podstawy dla poprawy odbioru kobiecości w społeczeństwie (Knight, Giuliano 2001; Daniels, Wartena 2011; Sherry, Osborne, Nicholson 2015).

Istotne są również zależności pomiędzy sponsoringiem sportowym, telewizją (czy szerzej mediami) i sportem, nazywanymi przez Boyle’a i Haynesa sportowym trójkątem (2009: 43–65). Telewizja w dużej mierze dyktuje co, kiedy i jak zostanie pokazane. Często strategią marketingową mającą przyciągnąć widzów do określonych programów sportowych jest wykorzystywanie atrakcyjności fizycznej sportowczyń. Zawodniczki, chcąc pozostać medialnymi, dostosowują się do upodobań odbiorców. Jak zauważa D. Rowe (2004: 155), seksualizacja kultury globalnej północy i komercjalizacja seksualności powodują wzmocnienie tendencji do otwartej seksualizacji sportowców. Z perspektywy feminizmu drugiej fali opisane zjawisko może być przedstawiane jako pogłębianie dyskryminacji kobiet w sporcie poprzez procesy komercjalizacyjne.

Przytoczona na początku artykułu wypowiedź szwedzkiego piłkarza ręcznego zdaje się odwoływać właśnie do założeń drugiej fali feminizmu. W występach cheerleaderek Karlson dostrzega ich

podporządkowanie dominującej wizji kobiecości, dopasowanej do „oka” męskiej części publiczności. Symboliczne zniewolenie kobiet akcentowane przez przedstawicieli/przedstawicielki drugiej fali feminizmu jest podawane w wątpliwość przez myślicieli związanych z trzecią falą feminizmu.

Rowe zwraca uwagę, iż obecnie ciała sportowców zaczynają być uprzedmiotowione w podobny sposób jak ciała kobiet. Łączy to zjawisko z rozluźnieniem dotąd „sztywnych” płciowych tożsamości i z wpływem feminizmu. Podkreśla też zgodę samych sportowców na przedstawianie ich useksualizowanych wizerunków (Rowe 2004: 154). Akcentowanie w dyskusji prawa do wykorzystania swojego wizerunku oraz do zarabiania na nim, jak również wzmacniania własnej pozycji w mediach, jest często pojawiającym się argumentem kojarzonym z założeniami trzeciej fali feminizmu. Jak wynika z badań H. Jakubowskiej, sportowczynie świadomie wykorzystują swą kobiecość w celach marketingowych i deklarują „ukobiecanie swojego ciała” (Jakubowska 2014: 544). Autorka badań wnioskuje zatem, iż seksualizowanie kobiecych ciał w sporcie nie jest praktyką jedynie mężczyzn, ale także samych zawodniczek (Jakubowska 2014: 544).

Jak zwraca uwagę J. Mizielińska (2006: 9–10), współczesny feminizm rozpatruje na nowo zagadnienie seksualności, odchodzi od dostrzegania w nim jedynie zagrożenia i opresji. Oddaje także głos samym zainteresowanym i pozwala decydować o reprezentacjach swojej cielesności i seksualności. Mniejszy nacisk kładziony jest na wspólną tożsamość kobiet i jednorodną politykę feministyczną, a większy na zindywidualizowanie wyborów kobiet. Stało się to

możliwie chociażby dzięki dekonstrukcji kategorii „kobiety” jako „naturalnej grupy odniesienia” (Mizielińska 2006: 21).

Zniuansowany wydaje się być wpływ mediów na odbiorców. Ci bowiem nie są monolityczną i pasywną grupą w jednoznaczny sposób odbierającą treści medialne. Badania nad odbiorcami przekazów medialnych pokazują, iż potrafią oni krytycznie przetwarzać treści medialne, włączając w swą ocenę własną wiedzę i przemyślenia (Gill 2014: 592). Przytaczane przez Gill badania tancerek na rurze pokazują, że uczestniczki zajęć sprzeciwiają się argumentom na temat uprzedmiotawiającego charakteru ich aktywności i uważają, iż „przepracowują” na nowo tradycyjnie rozumianą kobiecość (Gill 2014: 593). Refleksja związana z poststrukturalizmem opowiada się za zniuansowanym obrazem cielesności kobiet, która nie jest ani jednoznacznie konformistyczna, ani „rebeliancka”. Zwracano uwagę na proces negocjowania norm płciowych i przejmowania kontroli nad własnym wyglądem (Lenskyj 2003: 86–89).

Heywood i Dworkin podkreślają jednostronność w ocenach kulturowych znaczeń wizerunków sportowczyń w mediach. Rozumiejąc negatywne aspekty seksualizacji wizerunków zawodniczek, koncentrują swą uwagę na pozytywnych aspektach wynikających z większej liczby przedstawień kobiet w sporcie niż kiedykolwiek wcześniej (Heywood, Dworkin 2003: 5–6). Postulują, by odejść od esencjalistycznych założeń i binarnych podziałów na to, co kobiece i męskie czy mocne bądź słabe w sporcie. Zwracają uwagę, iż urynkowanie praktyk sportowych dla jednych jest opresyjne, a dla innych to praktyka wzmocnienia czy upodmiotowienia (*em-*

powerment) (Heywood, Dworkin 2003: 8–11). Dla autorki wizerunki kobiet w mediach dają możliwość negocjowania znaczeń i ich przemyślenia na nowo (Heywood, Dworkin 2003: 53–54, 160–165).

Z założeniami refleksji poststrukturalistycznej czy feminizmu trzeciej fali odnośnie praktyk cielesnych i seksualizacji polemizuje H. Lenskyj. Indywidualne podejście do konstruowania swojego wizerunku jest istotne, zawodniczki mają prawo do podążania za aprobowanym kulturowo wzorem kobiecości, natomiast, zdaniem badaczki, zmniejsza to możliwości kobiet jako grupy społecznej w walce o sprawiedliwe traktowanie w sporcie (Lenskyj 2003: 87). Podobnego zdania jest J. Hargreaves, która nazywa najpopularniejsze w mediach sportowczynie „egoistycznymi bohaterkami”, ponieważ podkopują zbiorowy wysiłek wielu osób walczących o zmianę struktury sportu z opresyjnej na otwartą dla kobiet. Indywidualistyczna postawa „egoistycznych bohaterek” polegałaby głównie na odtwarzaniu seksistowskiej z punktu widzenia kobiet struktury (Hargreaves 2001 za: Heywood, Dworkin 2003: 21).

Cheerleading – podważana i ambiwalentna praktyka

Cheerleading jest dobrym przykładem unaoczniającym problemy w relacji sport–kobiety–media. Stanowi ciekawą przestrzeń do badania płci i seksualności w sporcie i szerszym kulturowym aspekcie. Na przykładzie *cheerleadingu* można zaobserwować, jak odmiennie są rekonstruowane porządki kobiecości i męskości w sporcie. Nieustannie bowiem pojawiają się komentarze odnośnie praktyk kobiecości, które ten rodzaj aktywności odtwarzają (Bet-

tis, Adams 2006). Zwraca się uwagę, iż cheerleaderki uosabiają kulturowy ideał kobiecości, atrakcyjnej fizycznie, prowokującej, wyzwolonej seksualnie, radosnej, młodej kobiety (Bettis, Adams 2006). Koncentracja na wyglądzie fizycznym nie przyczynia się do poważnego odbioru tego typu aktywności fizycznej. Cheerleaderki traktuje się w dewaluujący sposób i dyskutuje o nadmiernym „rozbudzeniu” seksualnym ćwiczących (Adams, Bettis 2003a: 78). Należy pamiętać, iż początkowo *cheerleading* był męską aktywnością, którą wiązano z budowaniem charakteru i przywództwem⁶. Dopiero w latach 50. XX wieku *cheerleading* stał się kobiecym zajęciem. Wtedy też doszło do koncentracji na wyglądzie fizycznym cheerleaderek. *Cheerleading* w powszechnym odbiorze został uznany za trywialną działalność, a uczestniczki postrzegano jako nieinteligentne i prowadzące „rozwiązły” tryb życia (Kurman 1986; Grindstaff, West 2006). Przez długi czas *cheerleading* był wyłącznie kobiecą aktywnością, co w połączeniu z przekonaniem, że sport jest przestrznią głównie męską, spychało tę aktywność na peryferia. Badania nad nielicznymi przekazami medialnymi *cheerleadingu* w telewizji wskazują, iż aktywność tego typu jest wykorzystywana jako atrakcyjny dla widza przerwany w głównym wydarzeniu sportowym. Odważne ujęcia kamery mają ponadto uwodzić widza i przyciągać nieustannie jego uwagę (Kurman 1986). Na niejednoznaczny status *cheerleadingu* wpływają również zagadnienia dotyczące rywalizacji – nieodłącznego elementu sportu, kwestia wsparcia, jakim mają być występy cheerleaderek dla danej drużyny, oraz elementów artystycznych w występie ćwiczących.

⁶ *Cheerleading* powstał pod koniec XVIII wieku (Grindstaff, West 2006).

Od lat 50. XX wieku *cheerleading* był zajęciem wyłącznie kobiecym, mieszaniną tańca i gimnastyki wykonywaną za linią boczną boiska bądź w przerwach głównego wydarzenia sportowego. Występy drużyn mieszanych pojawiły się później, podobnie jak rywalizacja w *cheerleadingu*. Dodanie elementu rywalizacji łączy się z wejściem w życie IX Poprawki do Konstytucji USA, zabraniającej dyskryminacji ze względu na płeć przy podziale funduszy federalnych na edukację sportową. Rywalizacja w *cheerleadingu* miała nadać tej aktywności jednoznacznie sportowy charakter. Uznanie *cheerleadingu* za sport spowodowałoby napływ środków finansowych dla ćwiczących (Grindstaff, West 2006). Jak pokazują badania literaturowe, uprawiające i uprawiający *cheerleading* zdają sobie sprawę, iż przyznanie im aktywności miana sportu dodałoby tej działalności prestiżu (Grindstaff, West 2006). Sami uprawiający *cheerleading* najczęściej uważają tę aktywność za sport (Grindstaff, West 2006). Nie jest to jednak wcale oczywiste z prawnego punktu widzenia. Polskie Stowarzyszenie Cheerleadingu powołuje się na członkostwo w Międzynarodowej Unii Cheerleadingu (ICU), która z kolei jest członkiem *SportAccord*, instytucji uznawanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl). Zgodnie z informacjami na stronie internetowej ICU, MKOl zgodził się przyznać tymczasowe uznanie AIMS (*Alliance of Independent Members of SportAccord*) jako jednemu z ciał *SportAccord*. Tymczasowe uznanie będzie przedmiotem dalszego procedowania⁷. Nie ulega jednak wątpliwości, że rozrasta się struktura związana z *cheerleadingiem* opartym na rywalizacji. Jest

⁷ Zob. <<http://cheerunion.org.ismmedia.com/ISM3/std-content/repos/Top/docs/2015-12-14-LE-MrStephanFox-eng.pdf>> [dostęp 16 lutego 2016].

to o tyle ważne, iż współzawodnictwo, z jednorodnymi i usankcjonowanymi przepisami, zazwyczaj podaje się za warunek konieczny, aby mówić o sporcie. W toczącej się w USA dyskusji na temat statusu *cheerleadingu* pojawia się wiele wątpliwości⁸. *Cheerleading* nie jest głównym wydarzeniem sportowym, a jego zadaniem jest udzielanie wsparcia dopingiem drużyny występującej na boisku. Tym samym wpisuje się w długą tradycję udzielania pomocy i służenia mężczyznom przez kobiety. Nie może być zatem sportem aktywność, która jest pomocnicza, zależna od innego wydarzenia sportowego. Pisze się w tym kontekście o pracy emocjonalnej typowej dla kobiecości, mającej zapewnić doping drużynie i pozytywne nastawienie kibiców (Grindstaff, West 2006; Johnson, Sailors 2013). Kolejnym argumentem podnoszonym przez przeciwników uznania *cheerleadingu* za sport jest odbiór tego rodzaju aktywności jako występu po części artystycznego. Zauważa się jego funkcję rozrywkową, wykorzystywanie rekwizytów czy nawet elementy gry aktorskiej. Istotna jest również charakterystyka: dokładnie przemyślany strój, makijaż i wygląd zewnętrzny (Grindstaff, West 2006; Johnson, Sailors 2013).

Czynniki te sprawiają, że uprawiający *cheerleading* wciąż walczą o szacunek i uznanie. Stąd też włączenie rywalizacji między zespołami, powstanie drużyn mieszanych oraz zmiana nazewnictwa z *cheerleader* na *cheer athlete* (sportowiec), ze *squad* (repre-

⁸ W 2010 roku w sprawie o naruszenie przepisów IX Poprawki i przyznanie funduszy drużynie *cheerleaderskiej*, a odebranie im drużynie siatkarek (sprawa Biediger v. Quinnipiac University) sąd stwierdził, iż Quinnipiac University złamało przepisy. Zgodnie z decyzją *cheerleading* nie podpada pod definicję sportu NCAA (*National Collegiate Athletic Association*). W 2012 roku ta decyzja została przez sąd apelacyjny podtrzymana (Mckoy 2013).

zentacja) na *team* (zespół). Podkreśla się, iż uprawianie *cheerleadingu* wymaga lat treningu, umiejętności gimnastycznych i akrobatycznych, a wiele wykonywanych figur jest bardzo niebezpiecznych. Prócz tego *cheerleading* jest najczęstszą przyczyną kontuzji wśród kobiet uprawiających sport na poziomie akademickim⁹. W 2012 roku Amerykańska Akademia Pediatryczna wydała raport pokazujący, że 70% „katastrofalnych” kontuzji dotyczących uprawiającego akademicki sport w USA dotyczy cheerleaderek (American Academy of Pediatrics 2012). Publikowane artykuły naukowe na temat *cheerleadingu* w dużej mierze dotyczą kontuzji uprawiających go osób (Bagnuolo 2012). Z badań wynika również, iż zainteresowani *cheerleadingiem* zdają sobie sprawę ze stereotypów na temat ich aktywności. W związku z tym wykazują ambiwalencję odnośnie *cheerleadingu* przy linii bocznej boiska. Symptomatyczne jest też to, że rywalizacja i wyższy status tej dyscypliny wiążą się z ponownym wejściem do niej mężczyzn. Ich obecność zdaje się być konieczna do legitymizacji tej działalności w kulturze (Grindstaff, West 2006).

Uwikłanie w wielorakie praktyki dyskursywne *cheerleadingu* widać dokładnie na przykładzie mężczyzn zaangażowanych w ten sport. Z jednej strony są uważani za poręczycieli atletyzmu, siły i wytrzymałości. Z drugiej strony muszą odpierać zarzuty o zniewieściałość oraz homoseksualność. Zarzut ten pojawia się w związku z przeświadczeniem, że *cheerleading* jest zajęciem kobiecym. Kwestionu-

⁹ Amerykańskie Stowarzyszenie Lekarzy w 2011 roku wezwało NCAA do uznania *cheerleadingu* za sport. Zdaniem lekarzy pomogłoby to chronić zawodników i zawodniczki, które bardzo często ulegają groźnym kontuzjom, a nie podlegają tej samej ochronie prawnej i medycznej co uprawiający inne dyscypliny sportu (Bonesteel 2014).

je się zatem męskość uprawiających go mężczyzn (Bemiller 2005). Pokazuje to, iż stereotypy odnośnie *cheerleadingu* jako działalności kobiet dla „oka” mężczyzn jako głównych odbiorców widowisk sportowych wciąż się utrzymują. W związku z tym mężczyźni uprawiający *cheerleading* dystansują się od elementów związanych z rozrywką i teatralizacją ich aktywności¹⁰. Uważają, aby przesadnie nie dbać o wygląd zewnętrzny, chociaż zdają sobie sprawę z takich wymogów. Tradycyjne odbieranie *cheerleadingu* powoduje, że trenerzy tej dyscypliny mają trudności ze znalezieniem mężczyzn chętnych do tego rodzaju aktywności. Mężczyzn w tym sporcie dotyka bowiem *feminine stigma*: założenie o niskim wartościowaniu działalności w powszechnym odbiorze uznawanej za kobiecą (Grindstaff, West 2006; 2010). Zatem zarówno *cheerleading* związany z dopingiem za linią boczną boiska, jak i ten związany z rywalizacją balansuje pomiędzy kulturowymi znaczeniami kobiecości i męskości oraz wynikającymi stąd konsekwencjami dla odbioru tej dyscypliny. Chociaż *cheerleading* przyciąga coraz więcej chętnych i poświęca się mu coraz więcej uwagi, to wciąż musi się mierzyć z utrwalonymi stereotypami (Priyadharshini, Pressland 2015).

Problem *cheerleadingu* niewątpliwie można rozpatrywać z perspektywy feminizmu drugiej fali i perspektywy poststrukturalizmu (feminizmu poststrukturalistycznego / trzeciej fali). Wcześniejsze

¹⁰ Bardzo ciekawym tematem, na którego rozwinięcie nie ma w tej pracy miejsca, jest tworzenie mieszanych, damsko-męskich drużyn, co można odebrać jako stawianie wyzwania segregacji płciowej w sporcie, samej instytucji sportu oraz innym dziedzinom życia społecznego (oczywiście przy przyjęciu dodatkowego założenia, iż doświadczenia z obszaru sportu można przenieść na inne dziedziny życia społecznego).

oceny *cheerleadingu* wskazywały raczej na umacnianie pewnych praktyk, niekorzystnych z punktu widzenia emancypacji kobiet. Podkreślano, że atrakcyjność fizyczna i *sex appeal* prezentowane przez cheerleaderki umacniają stereotyp, iż ciało kobiety, posługując się terminologią P. Bourdieu (2004: 82), jest ciałem-dla-innego. Akcentowano, iż taka działalność to przedłużanie tradycyjnych usług emocjonalnych i opiekuńczych wobec widowni i drużyny (Kurman 1986). Zwracano uwagę, że tego typu aktywność nigdy nie wybija się na niezależność (Johnson, Sailors 2013).

Analizy poststrukturalistyczne akcentują wolność kobiet w wyborze aktywności fizycznej. Podkreślają przestarzałość niektórych stereotypów. Zdaniem Heywood i Dworkin prezentowanie seksownego ciała nie jest już degradujące, a pozytywnie wartościujące. Znika także sprzeczność pomiędzy ciałem wysportowanym/umiętnionym a atrakcyjnym fizycznie (Heywood, Dworkin 2003: 160–165). Z kolei Bettis i Adams zauważają, iż erotyczne napięcie, jakie wytwarzają cheerleaderki/cheerleaderzy, jest jedną z niewielu usankcjonowanych ścieżek, kiedy młodzi ludzie mogą próbować swojej seksualności (Adams, Bettis 2003b: 86; Bettis, Adams 2006). Zamiast krytykować ćwiczących za nadmierną seksualizację, można tę, niezwykle już popularną na gruncie amerykańskim, aktywność wykorzystać do treningu świadomego konstruowania swojej seksualności i poszerzenia wiedzy odnośnie wzorów seksualności przekazywanych przez kulturę. Tymczasem Andrea Press pisze o dotyczącym seksualności kobiet podwójnym standardzie, który wytworzył się w kulturze. Postulat wolności seksualnej kobiet formowany przez perspektywę feministyczną mie-

sza się z tradycyjnym podejściem do kobiecej seksualności (charakteryzującym się skromnością, zachowawczością, pasywnością), często wzmacnianym przez media. Perspektywa poststrukturalistyczna wykrywa tego rodzaju ambiwalencje w podejściu do kobiecej seksualności, opisując „podwójne standardy” czy „podwójne niebezpieczeństwa” w badaniu kobiecej seksualności i opinii o niej w kulturze (Press 2011). Problem ten dotyczy także cheerleaderek i ich prawa do manifestowania swojej seksualności bez względu na ocenę takiego postępowania. Obecnie można wyróżnić kilka możliwych ujęć w perspektywie feministycznej seksualizacji kultury Zachodu. Oprócz ujęcia jednoznacznie krytykującego *pornifikację* społeczeństwa można wyróżnić orientację dostrzegającą pozytywną stronę seksualizacji dla kobiet oraz sporo ujęć pośrednich, zwracających uwagę chociażby na połączenie seksualizacji społeczeństw z neoliberalizmem i konsumeryzmem (Gill 2014: 592). Należy pamiętać, iż naukowcy coraz częściej podważają termin „seksualizacja”. Jest on zbyt ogólny, ignoruje różnice pomiędzy ludźmi. Wymaga łączenia go z procesami upłciowienia, rasy, klasy czy orientacji seksualnej. Stanowi też pewnego rodzaju powrót do dziedziny moralności. W związku z tym postuluje się mówienie raczej o seksizmie, który szale debaty przeważa w kierunku polityki oraz zagadnień równości i sprawiedliwości (Gill 2014: 594).

Metodologia badań

Celem badań była analiza dyskursu medialnego związanego z wypowiedzią szwedzkiego piłkarza ręcznego T. Karlsona na temat *cheerleadingu* jako aktywności uprzedmiotawiającej kobiety. Wyko-

rzystaną metodą badawczą była krytyczna analiza dyskursu (CDA). Metoda ta daje możliwości, aby za pomocą dokładnego opisu zlokalizować występujące w społeczeństwie dyskursy, w tym przypadku na temat *cheerleadingu*. CDA jest standardowo stosowaną metodą w badaniu tekstów medialnych. Wykorzystując znaczenie kontekstu społecznego, ułatwia zrozumienie dyskursów odtwarzanych w społeczeństwie (Wodak 2011: 24; Krzyżanowska 2013). Jest to istotna kwestia, ponieważ, jak podkreśla wielu badaczy zajmujących się komunikowaniem, media pozostają głównym źródłem informacji dla ludzi (Jabłońska 2006; Pawliszak, Rancew-Sikora 2012). Niewątpliwie sport jest nierozzerwalnie połączony z mediami (Rowe 2004: 2–3). Mediatyzacja w sporcie dokonuje się na płaszczyźnie formy, treści i organizacji widowiska sportowego (Kopecka-Piech 2013: 107). Coraz większe znaczenie ma narracja stworzona przez media na temat sportu (Wenner 2002: 3–14). Niezwykle istotna pozostaje podkreślana przez Natalię Krzyżanowską (2013) przydatność badania dyskursu dla feminizmu (Wodak, Meyer 2002: 3). CDA, podobnie jak feminizm rozumiany jako perspektywa badawcza, przedstawia władzę jako mechanizm podtrzymujący nierówności w społeczeństwie. Wykorzystuje bogate w znaczenia opisy do wyciągania wniosków na temat badanego fragmentu rzeczywistości. Dopuszcza w swoich procedurach zarówno niewielkie, jakościowe studia przypadków (jak w przypadku niniejszego artykułu), a także duże zbiory tekstu (Wodak, Meyer 2002: 3).

Materiał do badań stanowiło 30 tekstów zamieszczonych w prasie oraz Internecie, a także materiały wizualne dołączone do tekstów internetowych. Dane wykorzystane do analizy zostały wyselekcjo-

nowane poprzez przejście siedmiu najpopularniejszych dzienników ukazujących się na polskim rynku w 2015 roku¹¹. Wybór dzienników został oparty o dane wygenerowane przez Związek Kontroli i Dystrybucji Prasy, a opracowane przez Wirtualnemedial.pl (Kurdupski 2016). Analizie poddano również strony internetowe tych dzienników. Treści internetowe wygenerowano na podstawie rankingu pięciu najpopularniejszych internetowych serwisów informacyjnych (Szewczyk 2016)¹². oraz pięciu najpopularniejszych internetowych serwisów informacyjnych dotyczących sportu, przygotowanego przez Megapanel PBI/Gemius za grudzień 2015 (Szewczyk 2016)¹³. Do analizy włączono teksty, które ukazały się w mediach pomiędzy 18 stycznia a 1 lutego 2016 roku. Dzienniki w wersji papierowej zostały przejrane po zakończeniu mistrzostw Europy. Dane oparte o serwisy internetowe zbierane były od 18 stycznia 2016 roku. Domeny internetowe przeglądano raz dziennie. Analizie poddano zarówno materiały z tabloidów, jak i dzienników prestiżowych. Zdając sobie sprawę, iż informacje przedstawione w tabloidach i pozostałej prasie mogą się znacznie różnić (MacQuail 2012: 49–50), uznano jednak, że ich popularność jest bardzo istotna dla odtworzenia dyskursu dotyczącego *cheerleadingu*. Interesującym jest, iż jedynie dwa teksty ukazały się w prasie drukowanej (Pol 2016; Kozłowska 2016b). Jednym

¹¹ Analizowane dzienniki: „Fakt Gazeta Codzienna”, „Gazeta Wyborcza”, „Super Ekspres”, „Rzeczpospolita”, „Dziennik Gazeta Prawna”, „Przegląd Sportowy”, „Gazeta Polska Codziennie”. Podczas wyszukiwania materiałów autorki skorzystały również z bazy artykułów z polskich gazet i tygodników (MARC21) dostępnej w polskich bibliotekach, która jednak nie okazała się pomocna.

¹² Poddano analizie treści z Grupy Onet, Wirtualnej Polski, Gazety.pl, Grupy Interia.pl, Grupy TVN.pl. Pominęto Grupę Polska Press, w skład której wchodzi dzienniki regionalne.

¹³ Najpopularniejsze domeny to: Grupa Onet, Grupa Wirtualna Polska, Grupa Gazeta.pl, Grupa Interia.pl, Grupa TVP.pl.

z możliwych sposobów wy tłumaczenia tego faktu jest ograniczona liczba tekstów, które w prasie można zamieścić. Inaczej ma się sytuacja z internetowymi portalami informacyjnymi, gdzie teksty można było dodatkowo uzupełnić dużą liczbą zdjęć cheerleaderek. Należy pamiętać, że na komentarze dziennikarzy odnośnie wypowiedzi Szweda wpływ mogła mieć chęć szybkiego reagowania i publikowania informacji. Analiza materiału odbyła się już po ME w piłce ręcznej; autorki miały niewątpliwie szerszy ogląd na całe medialne wydarzenie związane z wypowiedzią Szweda i przewagę wynikającą z perspektywy czasu.

Z badanego materiału zostały wyodrębnione poszczególne aspekty ułatwiające konceptualizację dyskursu medialnego wokół *cheerleadingu* (Tomanek 2008: 32–35; Mautner 2011: 63–72). Na poziomie leksykalnym zbadano dobór słów używanych do opisu cheerleaderek, elementy ocenne oraz sposób opisu zdarzeń (przechodność). Następnie poddano analizie użyte w tekstach strategie argumentacyjne mające na celu wykazanie, iż opinia szwedzkiego piłkarza ręcznego jest niesłuszna. Ponadto zbadano elementy niewerbalne przekazu, czyli materiały wizualne dołączone do tekstu. Ostatecznie materiały odniesiono do szerszego tła społecznego i kulturowego.

Wyniki badań

W większości analizowanego tekstu można znaleźć słowa opisujące urodę ćwiczących kobiet. Cheerleaderki charakteryzowano jako „piękne”, „atrakcyjne” czy „seksowne”. Nagłówki materiałów prasowych często tak charakteryzowały cheerleader-

ki: *Piękna strona piłki ręcznej. One dopingują naszych szczypiornistów* (Gebel, Zakrzewski, Michałowski 2016), *Piękne cheerleaderki z Gdyni – kim są dziewczyny, które odpowiedziały Szwedom?* (Kubicki 2016). Uwagę zwraca nagłówek na stronie Fakt24.pl: *Szwedzi narzekają na polskie cheerleaderki. Są za seksowne?!* (2016). W przeanalizowanych artykułach podkreślano erotyczny charakter występów cheerleaderek. Opisywano, że „seksowne, kuso ubrane dziewczyny przeżyły atrakcyjne ciała” (Pol 2016) oraz, że „Skandynawowie są oburzeni tańcami półnagich dziewczyn” (*Szwedzi narzekają na polskie cheerleaderki. Za seksowne?!* 2016). Cheerleaderki nazywane były również „tańczącymi paniami” (*Cheerleaderki na ME w piłce ręcznej potrafią zwrócić na siebie uwagę...* 2016) i „dziewczynami z pomponami” (Kozłowska 2016a). Ocenianie urody cheerleaderek zamiast ich występów na parkiecie świadczy o trywializacji ich działalności i traktowaniu jej z przymrużeniem oka. Przedstawiony sposób nazywania ćwiczących można uznać za przejaw infantylizacji czy pomniejszenia ich statusu.

Wykorzystując kategorię przechodności polegającej na „sposobie opisywania wydarzeń: kto robi, co i komu, a co wydarza się bez interwencji ze strony uczestników działań” (Mautner 2011: 64), można zauważyć, iż cheerleaderki są przedstawiane jako część widowiska czy „narzędzie” organizatorów ME, mające zapewnić kibicom należyte show: „Organizatorzy Mistrzostw Europy w piłce ręcznej uatrakcyjnijają kibicom przerwy w meczach, wysyłając na parkiet cheerleaderki”, „Komu wadzą piękne dziewczyny umilające czas podczas przerw w meczach piłki ręcznej?” (*Piłkarze ręczni ze Szwecji nie mogą patrzeć na cheerleaderki. „Uprzedmiotowienie*

kobiet” 2016). Cytowany tekst był często powielany. Ukazał się zarówno na stronie internetowej „Faktu”, jak i „Super Expressu”. Często cytowano wypowiedź Tomasza Dobieckiego, szefa biura prasowego gdańskiej części Euro 2016: „Piękne kobiety zawsze były ozdobą i uzupełnieniem widowisk sportowych. Takie jest prawo show. Ich występy są adresowane do publiczności – żeby odwrócić uwagę od kobiet myjących parkiet w przerwie – a nie do zawodników” (Kozłowska 2016b). Śródtytuł artykułu: „Sprzątają, tańczą, umilają” także odsyła do podległości cheerleaderek wobec kibiców widowiska sportowego. Taki sposób opisywania cheerleaderek uprzedmiotawia je i przedstawia jako bierne oraz niesamodzielne.

W analizowanych artykułach wykorzystano trzy strategie argumentacyjne przeciwstawiające się zdaniu Karlsona¹⁴. Pierwszą ze strategii było strywializowanie podniesionego przez Szweda problemu dotyczącego seksualizacji wizerunku cheerleaderek i ich uprzedmiotowienia. Dziennikarz „Przeglądu Sportowego” wypowiada się o problemie seksualizacji wizerunku kobiet jakby była to normalna rzecz, nad którą można przejść do porządku dziennego:

Oczywiście od pierwszego występu cheerleaderek w 1898 roku układy znacznie ewoluowały, a stroje mocno się skurczyły. Taniec stał się bardziej erotyczny, seksowny, to znak czasów. W każdej dziedzinie życia jesteśmy wystawieni na coraz silniejsze bodźce. Nie stroni od nich reklama, ale też kultura i sztuka.

¹⁴ Mautner (2011: 69) charakteryzuje strategie argumentacyjne jako „większe struktury służące nadawaniu sensu (*meaning-sense*)”.

A występy taneczne od zawsze karmiły się erotyką. (Pol 2016)

Również w materiale „Wiadomości” prezes Polskiego Stowarzyszenia Cheerleaders, Bartosz Penkala, stwierdza, że nie wie, jak ma się odnieść do zarzutu, iż *cheerleading* w prezentowanej podczas ME formie jest uprzedmiotawiający kobiety: „trudno zobaczyć cheerleaderkę, która będzie ubrana w gogle i będzie skakać na nartach. Jest to jakaś forma dyscypliny artystycznej i ten artyzm musi być wykonany” (Stankiewicz 2016). Z przytoczonej wypowiedzi można wnioskować z jednej strony o próbie zredukowania do absurdu wypowiedzi szwedzkiego piłkarza ręcznego, a z drugiej strony o całkowitej niewidoczności nierównego traktowania kobiet w sporcie. Obracanie całej sprawy w żart i jej trywializacja to strategia, którą przyjął też redaktor TVP, zapowiadając fotoreportaż o opisywanych wydarzeniach: „Szwedzka drużyna szczypiornistów protestuje przeciwko takim rzeczom. To im się podobno nie podoba. Od wczoraj mówimy, że rzeczywiście, a fe, jak mogą” (*Cheerleaderki protestują: nie czujemy się ani poniżane, ani uprzedmiotowione* 2016). Strategię argumentacyjną wzmacniają liczne materiały wizualne. Należy przy tym zaznaczyć, iż do większości materiałów zamieszczonych w Internecie dołączono dużo zdjęć przy bardzo skromnej ilości tekstu, czasami zredukowanej do nagłówka. Materiał z Polska-TheTimes.pl zawiera jedynie dwa zdania, materiał wideo (na którym można zobaczyć cheerleaderki) i 14 zdjęć [*Euro 2016 w piłce ręcznej. Reprezentantom Szwecji przeszkadzają... cheerleaderki* 2016]). Podobnie materiał portalu Trójmiasto.pl do krótkiego streszczenia wypowiedzi Karlsona dodaje 30 zdjęć prezentujących ćwiczące w kontekście erotycznym

(Kubicki 2016). Natomiast materiał na stronie Sportowefaktywp.pl zawiera jedynie nagłówek: *To one zagrzewają szczypiornistów do gry! Zobacz najładniejsze cheerleaderki EHF Euro i 17 zdjęć (To one zagrzewają szczypiornistów do gry! Zobacz najładniejsze cheerleaderki EHF Euro 2016)*. Można założyć, że zdjęcia ćwiczących zostały wykorzystane jako sposób na zwiększenie liczby wejść na daną stronę. Fotografie skąpo ubranych kobiet miały, zdaje się, być wabikiem na przeglądających treści. W ten sposób analizowane materiały potwierdzają tezę, iż kobiecość jest w mediach widzialna, ale niesłyszalna. Kobiece ciała są wszechobecne, jednakże bardzo rzadko kobiety przedstawiają swój punkt widzenia czy występują w roli ekspertek nawet odnośnie tematów uważanych za kobiece (Gallager 2014: 23).

Kolejna strategia, która miała przekonać, iż zarzuty Karlsona są nietrafione, polegała na akcentowaniu, że *cheerleading* to sport i część widowiska sportowego. Argumenty te po części wykluczają się wzajemnie. Przekonanie, że *cheerleading* jest aktywnością pomocniczą, rozrywkową podczas wydarzenia sportowego było jednym z argumentów sądu w USA przeciwko uznaniu tej aktywności za sport. Autor tekstu z portalu TVN24.pl pyta z kolei: „Komu wadzą piękne dziewczyny umilające czas podczas przerw w meczach piłki ręcznej?®, po czym dalej opisuje: „Organizatorzy Mistrzostw Europy w piłce ręcznej uatrakcyjniają kibicom przerwy w meczach, wysyłając na parkiet cheerleaderki” (*Piłkarze ręczni ze Szwecji nie mogą patrzeć na cheerleaderki. „Uprzedmiotowienie kobiet” 2016*). Natomiast Eurosport.onet.pl tak opisuje slajdy z cheerleaderkami: „Specjalnie dla was przygotowaliśmy galerię pokazującą cheerleaderki występujące podczas ME w Polsce. Naszym

zdaniem tańczące panie umilają przerwy w trakcie sportowych rozgrywek, choć w Polsce *cheerleading* nie jest zbyt popularny” (*Cheerleaderki na ME w piłce ręcznej potrafią zwrócić na siebie uwagę... 2016*). Należy zatem zauważyć, iż niekiedy argumenty o tym, że *cheerleading* to sport wypowiedane są równocześnie z przekonaniem, że jest on elementem składowym innego wydarzenia sportowego. Podkreślanie, iż *cheerleading* jest sportem nie towarzyszyły jednak analizy dotyczące problemów instytucjonalnych tej dyscypliny ani rozważania o płciowym porządku sportu, utrudniającym zawodniczkom rozpoznanie. Dlatego też można wnioskować, że wypowiadający się nie traktowali z należytą powagą problemów cheerleaderek. W części materiałów cytowane są same ćwiczące. One również wypowiadają się w niejednoznaczny sposób o statusie swojej aktywności. W artykule *Wrocławskie cheerleaderki: „Będziemy się do Szwedów jak najmocniej uśmiechać w czasie meczów”* cytowane są wypowiedzi cheerleaderek, które mówią, że: „dopingują wszystkie drużyny”, „bawią się z kibicami”, uważają, że ich występy „są zawsze miłe dla oka i ucha odbiorcy i stanowią element show” (Długosz 2016). W innym materiale cheerleaderki stwierdzają, że członkinie zespołów są utytułowanymi zawodniczkami w gimnastyce czy fitnessie, treningi zabierają im wiele czasu oraz są narażone na liczne, bolesne kontuzje. Jednocześnie uważają, że „czują się ważną częścią widowiska” (Wojs 2016).

Kolejna strategia argumentacyjna polegała na sprowadzeniu wypowiedzi Karlsona do ataku na polskość reprezentowaną przez cheerleaderki oraz przedstawieniu piłkarza ręcznego jako osoby o wyjątkowo skrajnych poglądach. W artykułach акцен-

towno, że skoro Karlson jest profesjonalistą, to występy cheerleaderek nie powinny mu w meczach przeszkadzać i powinien koncentrować się na uwagach trenera (Górczyński 2016). Są to o tyle zastanawiające informacje, że w żadnym z analizowanych tekstów nie było wzmianki o tym, że *cheerleading* przeszkadza piłkarzowi podczas meczów, a jedynie, że uprzedmiotawia kobiety. Zwracano ponadto uwagę, iż Szwed jest kontrowersyjną postacią, bo wcześniej chciał występować z tęczową opaską na ramieniu, czego EHF (European Handball Federation) mu zabroniła. Podkreślenie tego faktu bez opisanie przyczyn i namysłu nad sytuacją homoseksualnych mężczyzn w sporcie można odbierać jako próbę przekonania o jego „skrajnych” poglądach, do których nie ma potrzeby się odnosić.

Wielu komentatorów zamieniło wypowiedź Karlsona w osobisty przytyk wobec Polski. Jednak z przytoczonych słów nie wynika, by uważał on, iż sytuacja z uprzedmiotowieniem kobiet dotyczy jedynie Polski. Poza tym przyznaje, że ma z nią do czynienia na co dzień w Bundeslidze. W artykule na portalu Sport.se.pl dziennikarz stwierdza: „Kapitan reprezentacji Szwecji ponownie szokuje swoją wypowiedzią i wbija szpilkę w nasz kraj” oraz „uderza w polskie cheerleaderki” (Nowakowski 2016). Co więcej, tytuł artykułu w „Przeglądzie Sportowym” odnosi sprawę do przynależności narodowej cheerleaderek: *ME piłkarzy ręcznych: Szwedzi oburzeni polskimi cheerleaderkami* (2016). W takim postawieniu sprawy istotnym na pewno był fakt, że za rodakiem opowiedzieli się szwedzcy dziennikarze, namawiając mężczyzn, aby „wyszli z jaskiń”. W związku z tym prezentowaną na ME w Polsce formę *cheerleadingu* dziennikarz „Przeglądu Sportowego” na-

zwał: „lokalnym kolorytem kraju organizującego” mistrzostwa i namawiał do „szacunku” dla niego (Pol 2016). Autor tekstu *Z igły widły* zwraca uwagę, że: „widowisko sportowe składa się obecnie z wielu elementów, a jednym z wielu jest sam sport. Przed imprezą, w przerwach i po zabawie dochodzą różne wartości dodane, które uzupełniają widowisko – budują nastrój, podtrzymują atmosferę, celebrować finał”, a dodatkowo podaje, że Polska ma „unikatowy wkład w budowę widowisk sportowych” (Jóźwik 2016). W przytoczonym fragmencie, podobnie jak w tytule tekstu *Z igły widły*, można zaobserwować strategię trywializacji całego problemu i jednoczesnego uznania, iż należyłym miejscem kobiet podczas wielkich wydarzeń sportowych jest zapewnienie rozrywki. W artykułach pojawiło się kilka złośliwości pod adresem Szwedów. Widoczna była tendencja do obrony polskich kobiet przed krytycznymi uwagami, w ramach patriarchalnego schematu dżentelmeństwa. Dlatego też pytano w nagłówku artykułu, czy polskie cheerleaderki nie są dla Szwedów zbyt seksowne, podkreślając, że Szwedzi „wytykają” Polakom uprzedmiotowienie oraz „uderzają w polskie cheerleaderki” (Nowakowski 2016). Z kolei redakcja portalu Fakt.pl zachęca do obejrzenia zdjęć cheerleaderek, grając patriotyczną nutą: „Obejrzyjcie zdjęcia! Jest na czym oko zawiesić... Wszystkie ładne, zgrabne i zwinne. To kolejny przykład tego, że Polki są najpiękniejsze!” (*Gortat znów zaprosił cheerleaderki z Gdyni 2016*). Ostatecznie relacjonowano w mediach patriotyczną sesję zdjęciową, którą po ME cheerleaderkom zasponsorowano: „Dziewczyny z Cheerleaders Gdynia to istny skarb! Nie dość, że piękne, to jeszcze zdolne” (*Gortat znów zaprosił cheerleaderki z Gdyni 2016* oraz *Zobacz cheerleaders w patriotycznej sesji. Gdynianki dumne z tego co*

robią i że są Polkami 2016). W artykule *Najwięcej witaminy mają polskie dziewczyny* autor porównuje „walo-ry” Szwedek i Polek, nie tylko dając sobie prawo do oceny fizyczności kobiet, ale banalizując cały problem poprzez tego rodzaju porównania (Pol 2016).

Ostatnia strategia dotyczyła wyśmiania tych osób, które przyznawały rację piłkarzowi ręcznemu. W analizowanych materiałach pogląd Karlsona został zakwalifikowany jako feministyczny. Mimo że w tekstach nie ma informacji, aby Szwed uważał siebie za feministę, a po jednej tylko wypowiedzi trudno wnioskować o jego poglądach, to jego opinia o występach cheerleaderek została uznana za przejaw perspektywy feministycznej. Uważając *cheerleading* za przejaw aktywności skrojonej podług męskich potrzeb, wypowiedzi Karlsona bliżej do założeń drugiej fali feminizmu. Redaktor „Przeglądu Sportowego” uważa, iż cytowana przez „Gazetę Wyborczą” prof. Ewa Graczyk, która wyraziła wdzięczność, że dzięki wypowiedzi Karlsona „możemy zobaczyć własne znieczulenie”, jest „mocno przesadzona” (Pol 2016). Radykalniejszy jest dziennikarz portalu Sport.tvp.pl:

Fundamentalizm bywa niszczący, zwłaszcza dla szarych komórek. A przy okazji prowadzi do utraty podmiotowości na rzecz uprzedmiotowienia, co ciekawe. Przecież wspomniana wyżej pani, która pragnie uszczęśliwić inne kobiety na siłę oraz upomina się o prawa, których nasze cheerleaderki nigdy nie straciły, mówi głosem zbiorowości, z którą czuje się związana. Fundamentalny feminizm nie jest mniej szkodliwy niż wszystkie inne. I mniejsza już o tego szwedzkiego „szczypiorka”. W końcu i tak udało nam się zrobić z igły widły. (Jóźwik 2016)

Poglądem, iż feministki cierpią z powodu braku szarych komórek, rozprawia się z argumentem Karlsona. Problem trywializuje, kwitując komentarzem o robieniu z igły wideł. W materiale *Wiadomości* po wypowiedzi przedstawicielki „środowisk kobiecych” (Lidia Makowska, Trójmiejska Akcja Kobieta) słyszymy komentarz autora reportażu, że niektórym dorosłym również przydałoby się korygowanie postawy w ocenie cheerleaderek. Dodane zostało też zdanie, iż trenerzy na argumenty tychże „środowisk” jedynie się uśmiechają. Można to interpretować jako zbywanie i postrzeganie odmiennych opinii w kategoriach „anomalii” (Stankiewicz 2016). Można by przytaczane zdanie autora reportażu odebrać jako przyłączenie się do starań *cheerleadingu* o uznanie jako dyscypliny sportu, gdyby nie uprzedmiotawiający komentarz na początku reportażu: „piękne, wysportowane i krytykowane?” oraz wypowiedź prezesa Polskiego Stowarzyszenia Cheerleaders, który wyzywające pozy i seksualizację zawodniczek uważa za formę realizacji artyzmu. Przywołane są także wypowiedzi piłkarza uważającego, że występy cheerleaderek to „świetna rozrywka dla kibiców” oraz drugiego, który żałuje, że w czasie ich występu musi się skupiać na uwagach trenera. Na podstawie tych kilku przytoczonych wypowiedzi można wywnioskować, że tworzący materiał nie zadał sobie trudu, aby rozpoznać wszystkie zawiłości (rola cielesności i seksualności kobiet a porządek płciowy w sporcie) związane z podniesioną przez Karlsona krytyką.

Z całości analizowanego materiału należy przyrzeć się uważniej trzem wyróżniającym się sposobom przedstawienia problemów wokół *cheerleadingu*. Charakteryzuje je wyważone podejście

oraz przedstawienie zagadnienia z różnych perspektyw. Każdy z nich skupia się również na innej kwestii. Artykuł *Zmęczone stereotypami. Cheerleaderki walczą o uznanie świata* z „Przeglądu Sportowego” przedstawia sytuację ćwiczących z USA (Kręcidło 2016). Opisuje sytuację, kiedy cheerleaderki nie otrzymują za swoją pracę w klubach pieniędzy lub kiedy oczekuje się od nich, że będą zabawiały mężczyzn na dorocznym turnieju golfowym. Autor opisuje także wymierzanie kar finansowych, jeżeli ćwiczące utyją lub za zmianę w wyglądzie, która nie podoba się szefom drużyny. Przedstawia zatem sytuację ewidentnego uprzedmiotowienia i wyzysku. Ponadto odnosi się do kwestii kontuzji i braku należytej ochrony medycznej cheerleaderek. Chwali ich wytrzymałość i konsekwencję oraz zauważa, że w USA bycie cheerleaderką jest marzeniem każdej dziewczynki. Nie konfrontuje tego jednak z faktem ich uprzedmiotowienia i ewidentnych przejawów seksizmu. Skupia się raczej na opisywaniu kolejnych stereotypów, z którymi ćwiczące muszą sobie radzić (Kręcidło 2016). Niemniej jednak artykuł ten przedstawia charakterystyczne zagadnienia związane z *cheerleadingiem*, a abstrahuje od traktowania ćwiczących jako miłego dla męskiego oka „obiekta”.

Artykuł *Cheerleaderki uprzedmiotowione? „Jesteśmy tak daleko za szwedzką wrażliwością”* jest kompilacją wypowiedzi osób zainteresowanych omawianym tematem. Jako jeden z dwóch analizowanych tekstów przywołuje opinie jednoznacznie przyznające Karlsonowi rację (przywoływana wcześniej w tekście prof. Graczyk). Prezentuje też stanowiska odmienne. Autorka artykułu właściwie nie odnosi się krytycznie do żadnego ze stanowisk. Co istotne, udzie-

la miejsca w dyskusji również kibickom, przecząc założeniu, iż sport oglądają wyłącznie mężczyźni i pod ich preferencje widowisko sportowe powinno być tworzone. Dodatkowo pyta kibiców o ich stosunek do ewentualnego *cheerleadingu* panów. Strategia ta mogła służyć dziennikarce do uwypuklenia płciowej strony problemu (Kozłowska 2016b).

Trzeci z opisywanych artykułów podjął wątek *cheerleadingu* na lekcjach wychowania fizycznego oraz charakteru tej aktywności wśród dziewcząt niepełnoletnich (Kozłowska 2016a). *Cheerleading* jest tu przedstawiony jako źródło seksualizacji dziewcząt. Zaniepokojenie jednej z radnych dzielnicy opisuje typowe przekonanie o cheerleaderkach jako o osobach dostosowujących swój wygląd i zachowanie do potrzeb publiczności. Rodzi się pytanie, czy *cheerleading* powinien być wprowadzany w ramach programu szkoły oraz czy tego rodzaju „trening kulturowy” jest dla dziewcząt odpowiedni.

Trzy opisane powyżej artykuły relacjonują kwestie charakterystyczne dla *cheerleadingu*. Zwracają uwagę na problemy podnoszone przez badaczy problematyki kobiet w sporcie. Przede wszystkim jednak dopuszczają różne opinie. W przeciwieństwie do przedstawionej już grupy argumentów są bardziej wyważone, a wypowiedzi Karlsona nie traktują jako sensacji.

Przytoczone strategie argumentacyjne należy odnieść do szerszego tła społecznego i kulturowego. Wzięcie w obronę cheerleaderek w artykułach zostało powiązane z obroną polskiej obyczajowości przed „postępowością” Szwedów. W analizowanych materiałach utożsamiono wypowiedź Szweda

z poglądami feministycznymi i często pojawiającymi się w Polsce obrazami Szwecji jako radykalnie lewicowego kraju¹⁵. Odmienne spojrzenie na cheerleaderki próbowano zatem tłumaczyć różnicami kulturowymi i bronić odrębności kulturowej Polski. Poproszony o wypowiedź w materiale *Wiadomości* trener piłki ręcznej, Jerzy Ciepliński, stwierdza: „U nas jest inny doping. Przyjęło to się. Zmieściło się gdzieś w naszej kulturze. I myślę, że jest to bardzo fajne. Nikomu to nie szkodzi” (Stankiewicz 2016). Komentarz Karlsona posłużył do wzmocnienia opozycji pomiędzy szwedzką a polską obyczajowością, afirmowanymi wartościami i stanowiskiem odnośnie idei multikulturalizmu. Kwestia cheerleaderek została wykorzystana do zaakcentowania odrębności Polski od światopoglądu „postępowej” Szwecji. Wpisy na forum internetowym pod właściwie każdym artykułem pokazują, że odbiorcy tych treści Szwecję postrzegają jako przykład skrajnie lewicowego państwa, natomiast jego obywatele uważają za „opętanych” ideą równości i otwartości na innych. Zjawiska te zdają się potęgować i uważać za zagrożenie dla Polski. Powiązanie wypowiedzi Karlsona z kwestią różnic kulturowych spowodowało, iż wątpliwości piłkarza ręcznego odnośnie *cheerleadingu* zeszyły na dalszy plan.

¹⁵ Jak wskazywały wypowiedzi odbiorców tekstów na forach internetowych oraz cytowane komentarze w tekście (Kozłowska 2016b), wyobrażenie o Szwecji jako „feministycznym raj” było szeroko podzielane. Biorąc jednak pod uwagę dane Europejskiego Instytutu Równości Płci (EIGE) za rok 2015, widać, że Szwecji daleko do osiągnięcia równości płci między obywatelami. *Gender Index* (stworzony przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju we współpracy z Komisją Europejską) jest sposobem mierzenia, jak dane kraje są daleko (bądź blisko) od osiągnięcia równości płci. Uzyskanie 100 punktów oznacza uzyskanie równości pomiędzy kobietami a mężczyznami w wybranych dziedzinach. W raporcie z 2015 roku Szwecja uzyskała 74,2 punkty (dla porównania Polska 43,7 punktów) (European Institute for Gender Equality 2015: 112).

W analizowanym materiale pojawiły się również teksty, w których głos oddano samym zainteresowanym. Wypowiedzi cheerleaderek są niezwykle istotne w kwestii oceny *cheerleadingu* i podejścia do kobiecej cielesności i seksualności w sporcie. Najczęściej przywoływaną wypowiedzią były słowa Aleksandry Wójcik z zespołu Cheerleaders Gdynia:

Naprawdę nie widzimy wielkiej różnicy w stopniu odświeżania ciała kobiet trenujących takie dyscypliny jak jazda figurowa na lodzie, gimnastyka artystyczna, taniec towarzyski, siatkówka plażowa czy pływanie. Przecież to też są sportsmenki, takie jak my, ale im nikt takich zarzutów nie stawia. Łączy nas to, że mamy skąpe stroje, ale trzeba pamiętać, że przede wszystkim są to stroje wygodne, które w naszym przypadku pozwalają na swobodne prezentowanie różnego typu ewolucji podczas występów. (Wojs 2016)

Można się jedynie zastanawiać, czy wypowiedź ta byłaby tak często cytowana, gdyby jej autorka wyrażała niezadowolenie z przyjętego stylu ubioru cheerleaderek. Mimo że stroje w sporcie wynikają zarówno z uwarunkowań biologicznych, jak i kulturowych, to wielu badaczy podkreśla tendencję do seksualizacji strojów sportowczyń (Bettis, Adams 2006; Lenskyj 2003: 36–37; Jakubowska 2014: 294–299).

Wszystkie cytowane cheerleaderki w badanym materiale podkreślały, że nie czują się dyskryminowane:

Praca cheerleaderki to nie tylko zabawa, choć oczywiście sprawia nam to mnóstwo frajdy. Ale to również pięć treningów w tygodniu, wiele potu i wysiłku, mnóstwo wyrzeczeń oraz – co zdarza się przecież

wszystkim sportowcom – urazów i kontuzji. Często bolesnych. Dlatego chciałobyśmy, aby każdy dobrze zrozumiał to, co robimy, jak się z tym czujemy, docenił naszą ciężką pracę i radość, którą sprawiają nam kolejne występy. Czujemy się sportowcami, czujemy się ważną częścią każdego widowiska, w którym bierzemy udział, i wierzymy, że kibice doskonale to rozumieją. (Wojs 2016)

Dyskryminacje kobiet, wiemy wszyscy, występują na świecie w różnych sferach, natomiast na pewno nie dotyczy to w żaden sposób pokazów tanecznych cheerleaderek w czasie imprez sportowych. Wszystkie tancerki są w pełni świadomymi, dorosłymi kobietami, dla których poniekąd jest to zajęcie prawie że profesjonalne, jak również jest to realizowanie swoich pasji. W żaden sposób nie czujemy się dyskryminowane, uprzedmiotowione czy w jakikolwiek sposób poniżone. Z własnej nieprzymuszonej woli dopingujemy wszystkie drużyny oraz bawimy się z kibicami, dopingując z całych sił – dodaje [A. Stańczyk]. (Długosz 2016)

Jesteśmy zaskoczone wypowiedzią zawodnika ze Szwecji, który sugeruje, że pokazy cheerleaderek to uprzedmiotowienie kobiet. Odpowiadamy mu tak: Nie czujemy się uprzedmiotowione! I nigdy się tak nie czułyśmy, występując na parkietach w Polsce, Europie czy USA. Cheerleading jest sportem, tak go traktujemy, dla wielu z nas jest on kontynuacją sportowych karier. (Wojs 2016)

Wypowiedzi samych cheerleaderek wpisują się w argumenty związane z trzecią falą feminizmu, akcentujące wolność wyboru kobiet, przestarzałość niektórych stereotypów, ale i czerpanie satysfakcji z atrakcyjnego fizycznie ciała. Kolejna z cytowanych wypowiedzi (autorstwa Magdaleny Kobylarz)

może wskazywać jednak, iż problem dyskryminacji płci czy równouprawnienia nie został przez cheerleaderki gruntownie przeanalizowany.

Szanowny Pan nie wpadł chyba na to, że nie jesteśmy niewolnicami i że *cheerleading* sprawia nam przyjemność. To nasz wybór, czy chcemy tańczyć i przede wszystkim w czym i żadne równouprawnienie nie ma nic do tego. Nadgorliwy buc. (Kozłowska 2016)

Wnioski

Z przedstawionej analizy dyskursu medialnego na temat występów cheerleaderek podczas ME w piłce ręcznej można wyciągnąć wnioski o dominacji dyskursu patriarchalnego. Nie dostrzegano uprzedmiotowienia ani w strojach zawodniczek, ani w postrzeganiu ich jako elementu show, mającego za zadanie dostarczanie rozrywki kibicom. Większość osób tworzących analizowane materiały nie pochyliła się nad argumentem Karlsona, który zbliżony był do założeń drugiej fali feminizmu, gdzie kobiecą seksualność widziano jako wypadkową męskich potrzeb, a kobiecość charakteryzowano jako podległą wobec męskości. Duża liczba zdjęć cheerleaderek i koncentracja w tekstach na wyglądzie fizycznym ćwiczących wskazują, iż przedstawicielki feminizmu drugiej fali podnosiły słuszne zastrzeżenia. W tekstach bowiem zabrakło adekwatnego przedstawienia samego *cheerleadingu* i jego płciowych zależności w świecie sportu. Za wyjątkiem trzech tekstów pozostałe materiały miały, zdaje się, dostarczać odbiorcy rozrywki czy to poprzez przeglądanie materiałów wizualnych, czy poprzez sprowadzanie do absurdu komentarza Karlsona. Niezręczny charakter analizowanych materiałów może

wynikać z nieznamości podstawowych założeń feminizmu jako projektu emancypacyjnego, ale także przekonania, że sport nie jest niczym więcej jak niewinną rozrywką. Sport w przekazach prasowych nie jest bowiem opisywany jako mechanizm różnicujący społeczeństwo. Żaden z analizowanych tekstów nie wspominał też o funkcjonowaniu mieszanych zespołów cheerleaderskich, co może mieć zasadnicze znaczenie dla odtwarzania męskości i kobiecości w sporcie. Dominującym dyskursem w opisywanych artykułach był dyskurs patriarchalny, skupiony na mężczyznach i ich potrzebach. W dyskursie tym sport pozostaje męską działalnością i rozrywką, a kobiety pełnią w nim rolę podrzędną. Należy jednak zwrócić uwagę, iż wypowie-

dzi samych cheerleaderek sprawiają, że argumenty przedstawicielek trzeciej fali feminizmu również należy rozważyć. Mimo że słowa cheerleaderek mogły się tworzącym materiały prasowe wydać przydatne tylko po to, by przeciwstawić się argumentom szwedzkiego piłkarza ręcznego, to pokazują one, iż patrzenie na sport z perspektywy dychotomii dominacji/opresji płciowej może się dezaktualizować.

Podziękowania

Badania zostały sfinansowane w ramach badań statutowych AWF Warszawa, DM-35: „Nierówności płciowe w sporcie na przykładzie treści artykułów prasowych Gazety Wyborczej w latach 2010–2013”.

Bibliografia

Adams Natalie, Bettis Pamela (2003a) *Cheerleader! An American Icon*. New York: Palgrave Macmillan.

Adams Natalie, Bettis Pamela (2003b) *Commanding the Room in Short Skirts. Cheering as the Embodiment of Ideal Girlhood*. „Gender & Society”, vol. 17, no. 1, s. 73–91.

American Academy of Pediatrics (2012) *Cheerleading Injuries: Epidemiology and Recommendations for Prevention* [dostęp 16 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2012/10/15/peds.2012-2480.full.pdf#page=4&zoom=auto,0,455>>.

Bagnuolo Angela (2012) *Cheerleading Injuries: A Narrative Review of the Literature*. „Journal of the Canadian Chiropractic Association”, vol. 56, no. 4, s. 292–299.

Bator Joanna (2002) *Feminizm, postmodernizm, psychoanaliza. Filozoficzne dylematy feministek „drugiej fali”*. Gdańsk: Wydawnictwo Słowo/Obraz Terytoria.

Bemiller Michelle (2005) *Men Who Cheer*. „Sociological Focus”, vol. 38, no. 3, s. 205–222.

Berg Leah (2002) *The Sport Hero Meets Mediated Celebrityhood* [w:] Lawrence Wenner, ed., *MediaSport*. London, New York: Routledge, s. 134–153.

Bettis Pamela, Adams Natalie (2006) *Short Skirts and Breast Juts: Cheerleading, Eroticism and Schools*. „Sex Education”, vol. 6, no. 2, s. 121–133.

Bissell Kimberly, Duke Andrea (2007) *Bump, Set, Spike: An Analysis of Commentary and Camera Angles of Women's Beach Volleyball During the 2004 Summer Olympics*. „Journal of Promotion Management”, vol. 13, no. 1–2, s. 35–53.

Bonesteel Matt (2014) *Is cheerleading a sport? The American Medical Association thinks so* [dostęp 16 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<https://www.washingtonpost.com/news/early-lead/wp/2014/06/10/is-cheerleading-a-sport-the-american-medical-association-thinks-so/>>.

Bourdieu Pierre (2004) *Męska dominacja*. Przełożyła Lucyna Kopciewicz. Warszawa: Oficyna Naukowa.

Boyle Raymond, Haynes Richard (2009) *Power Play Sport, the Media and Popular Culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Brooks Christine (2001) *Using Sex Appeal as a Sport Promotion Strategy*. „Women in Sport and Physical Activity Journal”, vol. 10, no. 1, p. 1–16.

Butler Judith (1998) *Athletic Genders: Hyperbolic Instance and/or the Overcoming of Sexual Binarism*. „Stanford Humanities Review”, vol. 6, no. 2, s. 103–111.

Cheerleaderki na ME w piłce ręcznej potrafią zwrócić na siebie uwagę... (2016) Eurosport.onet.pl, 19 stycznia 2016 r. [dostęp 19 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://eurosport.onet.pl/pilka-reczna/mistrzostwa-europy-pilkarzy-recznych-2016/cheerleaderki-na-me-w-pilce-recznej-potrafia-zwrocic-na-siebie-uwage/zklmnm>>.

Cheerleaderki z Gdyni odpowiadają Szwedom: Nie czujemy się uprzedmiotowione! (2016) Trójmiasto.sport.pl, 19 stycznia 2016 r. [dostęp 19 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.trojmiasto.sport.pl/sport-trojmiasto/1,111913,19500596,cheerleaderki-z-gdyni-odpowiadaja-karlssonowi-nie-czujemy-sie.html>>.

Cheerleaderki protestują: nie czujemy się ani poniżone, ani uprzedmiotowione (2016) Sport.tvp.pl, 21 stycznia 2016 r. [dostęp 21 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.tvp.pl/23685807/cheerleaderki-protestuja-nie-czujemy-sie-ani-ponizone-ani-uprzedmiotowione>>.

Connell Raewyn (1998) *Gender and Power, Society, the Person and Sexual Politics*. Cambridge: Polity Press.

Connell Raewyn (2001) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

Connell Raewyn (2013) *Socjologia płci. Płeć w ujęciu globalnym*. Przełożyła Olga Siara. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Cooky Cheryl (2006) *Strong Enough to Be a Man, but Made a Woman: Discourses on Sport Femininity in Sport Illustrated for Women* [w:] Linda K. Fuller, ed., *Sport, Rhetoric and Gender. Historical*

Perspectives and Media Representations. New York: Palgrave MacMillan, s. 97–106.

Cooky Cheryl, Messner Michael A., Musto Michela (2015) *“It's Dude Time!": A Quarter Century of Excluding Women's Sports in Televised News and Highlights Shows*. „Communication & Sport”, vol. 3, s. 261–287.

Cooky Cheryl i in. (2010) *It's Not About the Game: Don Imus, Race, Class, Gender and Sexuality in Contemporary Media*. „Sociology of Sport Journal”, vol. 27, s. 139–159.

Creedon Pamela J. (2002) *Women, sport and media institutions: Issues in sports journalism and marketing* [w:] Lawrence Wenner, ed., *MediaSport*. London, New York: Routledge, s. 88–99.

Daniels Elizabeth, Wartena Heidi (2011) *Athlete or Sex Symbol: What Boys Think of Media Representations of Female Athletes*. „Sex Roles”, vol. 65, s. 566–579.

Derra Aleksandra (2013) *Kobiety (w) nauce. Problem płci we współczesnej filozofii nauki i praktyce badawczej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Długosz Artur (2016) *Wrocławskie cheerleaderki: „Będziemy się do Szwedów jak najmocniej uśmiechać w czasie meczów”* Sportowefakty.wp.pl, 20 stycznia 2016 r. [dostęp 20 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sportowefakty.wp.pl/pilka-reczna/574046/wroclawskie-cheerleaderki-bedziemy-sie-doszwedow-jak-najmocniej-umiechac-w-cza>>.

Dziubiński Zbigniew, Organista Natalia, Mazur Zuzanna (2015) *O konstruowaniu męskości i kobiecości na podstawie przekazów prasowych w Gazecie Wyborczej dotyczących Mistrzostw Świata w piłce nożnej w 2010 i 2014 roku*. „Studia Medioznawcze”, vol. 3, s. 105–116.

Euro 2016 w piłce ręcznej. Reprezentantom Szwecji przeszkadzają... cheerleaderki (2016) PolskaTimes.pl, 18 stycznia 2016 r. [dostęp 25 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.polskatimes.pl/artykul/9302255,euro-2016-w-pilce-recznej-reprezentantom-szwecji-przeszkadzaja-cheerleaderki-video-zdjecia,id,t.html>>.

European Institute for Gender Equality (2015) *Gender Equality Index 2015. Measuring Gender Equality in the European Union 2005-*

2012 [dostęp 10 maja 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0415169enn.pdf>>.

Fink Janet S., Kensicki Linda (2002) *Imperceptible Difference: Visual and Textual Construction of Femininity and in Sport Illustrated and Sport Illustrated for Women*. „Mass Communication and Society”, vol. 5, s. 317–339.

Gallager Margaret (2014) *Media and the representation of gender* [w:] Cynthia Carter, Linda Steiner, Lisa McLaughlin, eds., *The Routledge companion to media and gender*. London, New York: Routledge, s. 23–31.

Gee Bridget, Leberman Sarah (2011) *Sports media decision making in France: How they choose what to get to see and read*. „International Journal of Sport Communication”, vol. 4, s. 321–343.

Gebel M., Zakrzewski J., Michałowski P. (2016) *Piękna strona piłki ręcznej. One dopingują naszych szczypiornistów* Sport.tvp.pl, 22 stycznia 2016 r. [dostęp 22 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.tvp.pl/23705647/piekna-strona-pilki-recznej-one-dopingujanaszych-szczypiornistow>>.

Gill Rosalind (2014) *Postfeminism Sexual Culture* [w:] Cynthia Carter, Linda Steiner, Lisa McLaughlin, eds., *The Routledge Companion to Media and Gender*. London, New York: Routledge, s. 589–599.

Giulianotti Richard (2005) *Sport: A Critical Sociology*. Cambridge: Polity Press.

Gortat znów zaprosił cheerleaderki z Gdyni (2016) Fakt.pl, 28 stycznia 2016 r. [dostęp 28 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.fakt.pl/polska/gortat-zaprosil-cheerleaderki-z-gdyni-douza,artykuly,606967.html>>.

Górczyński Marcin (2016) *EHF Euro 2016, gr. C: Cheerleaderki przeszkodzą Szwedom? Hiszpania na drodze do drugiej rundy* Sportowefakty.wp.pl, 20 stycznia 2016 r. [dostęp 20 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sportowefakty.wp.pl/pilka-reczna/573930/ehf-euro-2016-gr-c-cheerleaderki-przeszkodza-szwedom-hiszpania-na-drozdze-do-drug>>.

Grindstaff Laura, West Emily (2006) *Cheerleading and the Gendered Politics of Sport*. „Social Problems”, vol. 53, no. 4, s. 500–518.

Grindstaff Laura, West Emily (2010) *Hands on Hips, Smiles on Lips! Gender, Race, and the Performance of Spirit in Cheerleading*. „Text and Performance Quarterly”, vol. 30, no. 2, s. 143–162.

Hall Ann Margaret (1996) *Feminism and sporting Bodies*. Champaign: Human Kinetics.

Hall Ann Margaret (2002) *The Discourse of Gender and Sport: From Femininity to Feminism* [w:] Sheila Scraton, Anne Flintoff, eds., *Sport and Gender. A Reader*. New York: Routledge Taylor and Francis Group, s. 6–16.

Heywood Leslie, Dworkin Shari (2003) *Built to Win: The Female Athlete as Cultural Icon*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Jabłońska Barbara (2006) *Krytyczna analiza dyskursu: refleksje teoretyczno-metodologiczne*. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 2, nr 1, s. 53–67 [dostęp 2 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://przeglad-socjologii-jakosciowej.org>>.

Jakubowska Honorata (2013a) *Świat sportu w gazetach codziennych na podstawie wyników „The International Sports Press Survey 2011”*. „Studia Medioznawcze”, t. 1, nr 52, s. 47–62.

Jakubowska Honorata (2013b) *Are Women Still the ‘Other Sex’: Gender and Sport in the Polish Mass Media*. „Sport in Society: Cultures, Commerce, Media”, vol. 18, s. 168–185.

Jakubowska Honorata (2014) *Gra ciałem. Praktyki i dyskursy różnicowania płci w sporcie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Johnson Andrew, Sailors Pam (2013) *Don’t Bring It On: The Case against Cheerleading as a Collegiate Sport*. „Journal of the Philosophy of Sport”, vol. 40, no. 2, s. 255–277.

Jones Amy, Greer Jenifer (2011) *You Don’t Look Like an Athlete: The Effects of Feminine Appearance on Audience Perceptions of Female Athletes and Women’s Sports*. „Journal of Sport Behaviour”, vol. 34, no. 4, s. 358–377.

Joźwik Marek (2016) *Z igły widły* Sport.tvp.pl, 22 stycznia 2016 r. [dostęp 22 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.tvp.pl/23706704/z-igly-widly>>.

Kluczyńska Urszula (2011) *Konstruowanie relacji między rodzajami w sporcie. Analiza telewizyjnych wiadomości sportowych* [w:] Krystyna Slany, Beata Kowalska, Magdalena Ślusarczyk, red., *Kalejdoskop genderowy. W drodze do poznania płci społeczno-kulturowej w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 383–397.

Knight Jennifer, Giuliano Traci (2001) *He’s a Laker; She’s a “Looker”*: *The Consequences of Gender-Stereotypical Portrayals of Male and Female Athletes by the Print Media*. „Sex Roles”, vol. 45, s. 217–229.

Koivula Nathalie (2001) *Perceived Characteristics of Sports Categorized as Gender-Neutral, Feminine and Masculine*. „Journal of Sport Behavior”, vol. 24, no. 4, s. 377–393.

Kopecka-Piech Katarzyna (2013) *Sport – od medialnego zapośredniczenia do mediatyzacji* [w:] Radosław Kossakowski i in., red., *Futbol i cała reszta. Sport w perspektywie nauk społecznych*. Gdańsk: Orbis Exterior, s. 103–119.

Kozłowska Aleksandra (2016a) *Cheerleaderka z gimnazjum? „Nie mogę zrozumieć rodziców – czy im to nie przeszkadza?”* Trójmiasto.wyborcza.pl, 25 stycznia 2016 r. [dostęp 25 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <http://m.trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,106540,19518347,cheerleaderka-z-gimnazjum-ona-tu-jest-i-tanczy-dla-mnie.html?utm_source=m.gazeta.pl&utm_medium=testbox&utm_campaign=CzolkaIIimg>.

Kozłowska Aleksandra (2016b) *Cheerleaderki uprzedmiotowione? „Jesteśmy tak daleko za szwedzką wrażliwością”* Trójmiasto.wyborcza.pl, 20 stycznia 2016 [dostęp 20 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35636,19501769,cheerleaderki-uprzedmiotowione-jestesmy-tak-daleko-za.html>>.

Kręcidło Jakub (2016) *Zmęczone stereotypami. Cheerleaderki walczą o uznanie świata* PrzegladSportowy.pl, 29 stycznia 2016 [dostęp 29 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.przeglad-sportowy.pl/magazyn-przegladu-sportowego,cheerleaderki-zawod-pelny-nieprawdziwych-stereotypow,artykul,641724,1,13283.html>>.

Krzyżanowska Natalia (2013) *(Krytyczna) analiza dyskursu a (krytyczna) analiza gender: zarys synergii teoretycznej i metodologicznej*. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 9, nr 1, s. 62–84 [dostęp 2 lutego 2016r.]. Dostępny w Internecie: <<http://przeglad-socjologii-jakosciowej.org>>.

Kubicki Grzegorz (2016) *Piękne cheerleaderki z Gdyni - kim są dziewczyny, które odpowiedziały Szwedom?* Trójmiasto.sport.pl, 19 stycznia 2016 r. [dostęp 19 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.trojmiasto.sport.pl/sport-trojmiasto/5,111907,15969422.html#ixzz40SgIk9xv>>.

Kurdupski Michał (2016) *Rzeczpospolita straciła najwięcej w kioskach. Dane dzienników ogólnopolskich za 2015 rok* [dostęp 16 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.wirtualnemedia.pl/artykul/rzeczpospolita-stracila-najwiecej-w-kioskach-dane-dziennikow-ogolnopolskich-za-2015-rok>>.

Kurman George (1986) *What Does Girls’ Cheerleading Communicate?* „Journal of Popular Culture”, vol. 20, no. 2, s. 57–64.

Kuźma-Markowska Sylwia (2014a) *Druga fala* [w:] Monika Rudaś Grodzka i in., red., *Encyklopedia gender. Płeć w kulturze*. Warszawa: Czarna Owca, s. 97–101.

Kuźma-Markowska Sylwia (2014b) *Trzecia fala* [w:] Monika Rudaś Grodzka i in., red., *Encyklopedia gender. Płeć w kulturze*. Warszawa: Czarna Owca, s. 551–554.

Lenskyj Helen J. (2003) *Out on the field. Gender, Sport and Sexualities*. Toronto: Women’s Press.

MacQuail Denis (2012) *Teoria komunikowania masowego*. Przełożyły Marta Bucholc, Alina Szulżycka. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Martin Adam, McDonald Mary (2012) *Covering Women’s Sport? An Analysis of Sport Illustrated Covers from 1987-2009 and ESPN Magazine Covers from 1998-2009*. „Graduate Journal of Sport, Exercise & Physical Education Research”, vol. 1, s. 81–97.

Mautner Gerlinde (2011) *Analiza, gazet, czasopism i innych mediów drukowanych* [w:] Ruth Wodak, Michał Krzyżanowski, red., *Jakościowa analiza dyskursu w naukach społecznych*. Przełożyła Danuta Przepiórkowska. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf, s. 51–88.

Mckoy Kiersten (2013) *Biediger v. Quinnipiac University*. „New York Law School Law Review”, vol. 58, s. 458–471.

ME piłkarzy ręcznych: Szwedzi oburzeni polskimi cheerleaderkami (2016) PrzegladSportowy.pl [dostęp 19 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.przeglad-sportowy.pl/me-pilkarzy-recznych-polskie-cheerleaderkami-polnagie,artykul,638542,1,13261.html>>.

Szewczyk Łukasz (2016) *Megapanel – grudzień 2015 – kategorie tematycznie* media2.pl [dostęp 15 lutego 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://media2.pl>>.

Messner Michael (1998) *Sport and Men Domination: The Female Athlete as Contested Ideological Terrain*. „Sociology of Sport Journal”, vol. 5, s. 197–211.

Messner Michael (2010) *Gender Ideologies, Youth Sports, and the Production of Soft Essentialism*. „Sociology of Sport Journal”, vol. 28, s. 151–170.

Messner Michael, Cooky Cheryl (2010) *Gender in televised sports: News and highlights shows, 1989–2010* [dostęp 23 lutego 2014 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://dornsifecms.usc.edu/assets/sites/80/docs/tvsports.pdf>>.

Messner Michael, Dworkin Shari Lee (2002) *Just Do What? Sport, Bodies, Gender* [w:] Sheila Scraton, Anne Flintoff, eds., *Sport and Gender. A Reader*. New York: Routledge Taylor and Francis Group, s. 17–29.

Mizielińska Joanna (2006) *Płeć, ciało, seksualność. Od feminizmu do teorii queer*. Kraków: Universitas.

Nowakowski Paweł (2016) *ME w piłce ręcznej. Występy polskich cheerleaderek nie podobają się Szwedom!* Sport.se.pl, 18 stycznia 2016 r. [dostęp 18 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <http://sport.se.pl/inne-sporty/pilka-reczna/me-w-pilce-recznej-wystepy-polskich-cheerleaderek-nie-podobaja-sie-szwedom-wideo_764726.html>.

Pawliszak Piotr, Rancew-Sikora Dorota (2012) *Wprowadzenie do socjologicznej analizy dyskursu (SAD)*. „Studia Socjologiczne”, t. 1, nr 204, s. 5–19.

Piłkarze ręczni ze Szwecji nie mogą patrzeć na cheerleaderki. „Uprzedmiotowanie kobiet” (2016) TVN24.pl, 18 stycznia 2016 r. [dostęp 18 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.tvn24.pl/pilka-reczna,123/kapitan-reprezentacji-szwecji-w-pilce-recznej-nie-chce-cheerleaderek,611721.html>>.

Pol Michał (2016) *Najwięcej witaminy mają polskie dziewczyny*. „Przegląd Sportowy”, 22 stycznia 2016 r., s. 19.

Press Andrea (2011) *Feminism and Media in the Post-Feminist Era*. „Feminist Media Studies”, vol. 11, no. 1, s. 107–113.

Priyadharshini Esther, Pressland Amy (2015) *Doing Femininities and Masculinities in a ‘Feminized’ Sporting Arena: The Case of Mixed-Sex Cheerleading*. „Sport in Society” [dostęp 22 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17430437.2015.1096>>.

Renzetti Claire M., Curran Daniel J. (2008) *Kobiety, mężczyźni i społeczeństwo*. Przełożyła Agnieszka Gromkowska-Melosik. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Riemer Brenda, Visio Michelle (2003) *Gender Typing of Sports: An Investigation of Metheny’s Classification*. „Research Quarterly for Exercise and Sport”, vol. 74(2), s. 193–204.

Rowe David (2004) *Sport, Culture and the Media*. Berkshire: Open University Press.

Rymarczyk Piotr (2011) *Kultura fizyczna w społeczeństwie ponowoczesnym* [w:] Zbigniew Krawczyk, Zbigniew Dziubiński, red., *Socjologia kultury fizycznej*. Warszawa: AWF Warszawa, s. 108–119.

Sabo Don F., Jansen Sue (2002) *Prometheus Unbounds: Constructions of Masculinity in Sports Media* [w:] Lawrence Wenner, ed., *MediaSport*. London, New York: Routledge, s. 202–217.

Segrave Jeffrey O., McDowell Katherine, King James G. III (2006) *Language, Gender, Sport: A Review of the Research Literature* [w:] Linda K. Fuller, ed., *Sport, Rhetoric and Gender. Historical Perspectives and Media Representation*. New York: Palgrave MacMillan, s. 31–42.

Sherry Emma, Osborne Angela, Nicholson Matthew (2015) *Images of Sports Women: A Review*. „Sex Roles”, vol. 74, s. 299–309.

Stankiewicz Waldemar (2016) *Cheerleaderki pretensje Szwedów „przyjmują z uśmiechem”*. Sport.tvp.pl [dostęp 22 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.tvp.pl/23711151/cheerleaderki-pretensje-szwedow-przyjmują-z-ustmiechem>>.

Szwedzi narzekają na polskie cheerleaderki. Są za seksowne?! (2016) Fakt24.pl [dostęp 22 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://www.fakt.pl/sport-inne/euro-2016-w-pilce-recznej-polskie-dziewczyny-gnebone-przez-szwedow-nasze-cheerleaderki-krytykowane-za-tance,galeria,605888.html>>.

To one zagrzewają szczypiornistów do gry! Zobacz najładniejsze cheerleaderki EHF Euro (2016) Sportowefakty.wp.pl, 23 stycznia 2016 r. [dostęp 23 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sportowefakty.wp.pl/pilka-reczna/574525/to-one-zagrzewaja-szczypiornistow-do-gry-zobacz-najladniejsze-cheerleaderki-ehf>>.

Tomanek Paweł (2008) *O swoistości socjologicznej analizy dyskursu* [w:] Anna Horolets, red., *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 30–44.

Tong Rosemarie (2002) *Myśl feministyczna. Wprowadzenie*. Przełożyli Jarosław Mikos, Bożena Umińska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Vincent John (2004) *Game, Sex, and Match: The Construction of Gender in British Newspaper Coverage of the 2000 Wimbledon Championships*. „Sociology of Sport Journal”, vol. 21, s. 435–456.

Wachs Linda (2006) *„Throw Like a Girl” Doesn’t Mean What It Used To: Research on Gender, Language and Power* [w:] Linda Fuller, ed., *Sport, Rhetoric and Gender. Historical Perspectives and Media Representation*. New York: Palgrave MacMillan, s.43–54.

Wann Daniel, Waddill Paula, Dunham Mardis (2004) *Using Sex and Gender Role Orientation to Predict Level of Sport Fandom*. „Journal of Sport Behavior”, vol. 27, no. 4, s. 367–377.

Wenner Lawrence (2002) *Playing the mediasport game* [w:] Lawrence Wenner, ed., *MediaSport*, London-New York: Routledge, s. 3–14.

Wodak Ruth (2011) *Wstęp: badania nad dyskursem. Ważne pojęcia i terminy* [w:] Ruth Wodak, Michał Krzyżanowski, red., *Jakościowa analiza dyskursu w naukach społecznych*. Przełożyła Danuta Przepiórkowska. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf, s. 11–50.

Wodak Ruth, Meyer Michael (2002) *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.

Wojs Maciej (2016) *Cheerleaderki z Gdyni odpowiadają Szwedom: Nie czujemy się uprzedmiotowione!* Sportowefakty.wp.pl, 20 stycznia 2016 r. [dostęp 20 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sportowefakty.wp.pl/pilka-reczna/573156/cheerleaderki-z-gdyni-odpowiadaja-szwedom-nie-czujemy-sie-uprzedmiotowione>>.

Zobacz cheerleaders w patriotycznej sesji. Gdynianki dumne z tego co robią i że są Polkami (2016) Sport.trojmiasto.pl, 26 stycznia 2016 r. [dostęp 26 stycznia 2016 r.]. Dostępny w Internecie: <<http://sport.trojmiasto.pl/Gdynianki-dumne-z-tego-co-robia-i-ze-sa-Polkami-n98352.html>>.

Cytowanie

Organista Natalia, Mazur Zuzanna (2016) „Piękne kobiety pięknie tańczą” czy „uprzedmiotowienie i upokorzenie”? Analiza dyskursu o cheerleadingu w kontekście mistrzostw Europy w piłce ręcznej mężczyzn w 2016 roku. „Przegląd Socjologii Jakościowej”, t. 12, nr 4, s. 118–143 [dostęp dzień, miesiąc, rok]. Dostępny w Internecie: <www.przegladsocjologiijakosciowej.org>.

“Beautiful Women Dance Beautifully” versus “Objectification and Humiliation?” Discourse Analysis of Cheerleading in Respect of European Men’s Handball Championships in 2016

Abstract: This article presents the results of a critical discourse analysis of media coverage concerning statements made by a Swedish handball player, T. Karlson, about cheerleading as an activity that objectifies women. The dominant discourse in the analyzed media coverage was the patriarchal discourse. The media coverage emphasized the beauty of the cheerleaders both in the linguistic layer of the text and through the accompanying visual material. Only three articles addressed issues related to the evaluation of cheerleading. This article also describes a discussion about the status of cheerleading and the coverage of cheerleader images from the perspective of second- and third-wave feminism.

Keywords: critical discourse analysis, cheerleading, sport, feminist discourse, press